

Lugupeetud infoportaali pidaja

01.06.2020

Andmekaitse Inspektsiooni seisukoht ja ettepanek isikuandmete kaitse seaduse paremaks täitmiseks

Andmekaitse Inspektsioon (inspektsioon) alustas 25.07.2017 tollal kehtiva isikuandmete kaitse seaduse § 33 lõike 5 alusel omaalgatusliku järelevalvemenetluse (seire), mille eesmärgiks oli kaardistada isikuandmete töötlemise olukord infoportaalides. Läbiviidava seire eesmärgiks oli välja selgitada, milliseid isikuandmeid ning millisel õiguslikul alusel infoportaalides kogutakse ja (taas)avalikustatakse ning kuidas on inimesed informeeritud privaatsusega seotud aspektidest.

2018. aasta alguses saatis inspektsioon teile seire vahekokkuvõtte isikuandmete (taas)avalikustamise osas infoportaalides ning ühtlasi juhtisime tähelepanu, et alates isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) kohaldamisest võtab inspektsioon vajadusel meetmeid õigusliku olukorra tagamiseks vastavalt IKÜM-s sätestatud tingimustele. Lähtuvalt sellest teavitasime teid 21.05.2019 isikuandmete kaitse seaduse (IKS) § 56 lg 3 punkti 8 alusel algatatud järelevalvemenetlusest, mille eesmärgiks oli kontrollida IKÜM-s sätestatud nõuete täitmist.

Inspektsioon on teinud IKÜM valguses täiendava analüüsi selle osas, kas ja mis andmed IKÜM kohaldamisalasse jäävad. Seoses sellega märgime, et inspektsiooni varasem seisukoht, et (kehtivate) äriühingute esindajate nimed isikuandmete kaitse seaduse kaitsealasse ei kuulu, ei ole enam asjakohane. Infoportaali pidajad, kes ei ole käsitlenud juriidiliste isikute esindajate andmeid isikuandmetena, peavad oma tegevuse selles osas üle vaatama ning täitma seejuures kõiki IKÜM-st tulenevaid nõudeid.

Isikuandmeteks on igasugune teave tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta. Tuvastatav füüsiline isik on isik, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada, eelkõige selle identifitseerimistunnuse põhjal nagu nimi, isikukood vms (vt IKÜM artikkel 4 punkt 1). Seega ka kõigi äriühingutega seotud füüsiliste isikute andmed (nt nimi, isikukood, sünniaeg) on isikuandmed ning seega ka IKÜM kohaldamisalal. Andmed, mis IKÜM kohaldamisalasse ei kuulu, on andmed, mis puudutavad üksnes juriidilisi isikuid ehk näiteks juriidilise isiku nimi ja juriidilise isiku kontaktandmed (vt IKÜM põhjenduspunkt 14). Sh ei ole juriidiliste isikute andmete (taas)avalikustamine ja kombineerimine näiteks juriidilise isiku võlgadega IKÜM kohaldamisalal. Lähtuvalt sellest ei käsitlenud inspektsiooni seisukoht juriidiliste isikute andmete töötlemist, vaid üksnes füüsiliste isikute (sh juriidiliste isikutega seotud inimeste) andmete töötlemist.

Rõhutame, et igasuguseks isikuandmete töötlemiseks peab olema õiguslik alus. **Ka eelnevalt (nt äriregistris) avalikustatud isikuandmete töötlemiseks peab olema õiguslik alus.**

Artikkel 29 tööühm¹, mis kuni 25. maini 2018 käsitles eraelu puutumatus ja isikuandmete kaitse küsimusi (edaspidi A29 tööühm), on oma arvamuses 06/2014² märkinud, et avalikult kättesaadavad andmed on endiselt isikuandmed, mille suhtes kehtivad andmekaitseõud, sh nõue järgida direktiivi 95/46/EÜ artiklit 7. Ehk järgima peab muuhulgas seda, et ka avalikustatud isikuandmete töötlemiseks oleks konkreetne õiguslik alus. Sama kinnitab ka Riigikohtu praktika.³ Kuna selles osas ei ole muutusi ka IKÜM jõustumisega, peab ka eelnevalt avalikustatud isikuandmete töötlemiseks olema IKÜM artiklist 6 tulenev õiguslik alus.

Kuna on infoportaale, kes on jätkuvalt viidanud sellele, et kõik riigiregistritest (nt äriregister) võetavad andmed on avaandmed, peame vajalikuks veelkord rõhutada, et **oluline on eristada avalikke andmeid ning avaandmeid**. Kui avaandmed on kõigile vabalt ja avalikult kasutamiseks, sh puuduvad reeglina⁴ kasutamist ja levitamist takistavad piirangud, siis avalike andmete taaskasutamisel see põhimõte ei kehti. Kui avalikud andmed sisaldavad isikuandmeid, tuleb andmetöötlusel lähtuda IKÜM-st.

Mis andmed on avaandmed, on selgitatud <https://www.rik.ee/et/avaandmed> ja <https://www.rik.ee/et/asutusest/kasutustingimused>. Et eeltoodud informatsioon asub Registrate ja Infosüsteemide Keskuse (RIK) võrgulehel, ei tähenda, et avaandmete üle on otsustanud RIK. Avaandmete üle otsustab iga registri vastutav töötaja ise. Seejuures **äriregistrisse kantud füüsiliste isikute andmed ei ole avaandmed**.

Ka inspeksioon on seisukohal, et äriregistris olevad isikuandmed ei saa olla avaandmeteks. Seega infoportaali pidajad, kes on oma tegevuses viidanud sellele, et kõik riigiregistris olevad andmed on avaandmed ning seetõttu ka vabalt kasutatavad, peavad oma tegevuse selles osas üle vaatama ning isikuandmete osas täitma kõiki IKÜM-st tulenevad nõuded.

Lisaks märgib inspeksioon, et viited sellele, et mõnes teises Euroopa Liidu riigis isikuandmeid konkreetsel viisil võib töödelda, ei tähenda, et infoportaal vabaneks enda tegevuse seaduslikkuse põhjalikust hindamisest. Andmete avalikustamisel üldsuse huvides peab ka A29 tööühma arvamuse kohaselt arvestama, kas selline tegevus on kultuurilist konteksti arvestav ja üldiselt aktsepteeritav.⁵ See tähendab, et ühe riigi praktika ei ole automaatselt ülekantav teisele, ka mitte IKÜM kontekstis.

Suures osas tõid infoportaalid isikuandmete töötlemise alustena välja IKÜM artikkel 6 lg 1 punkti f (õigustatud huvi) ning IKS § 10. Võlasuhte rikkumisega seotud isikuandmete avaldamise osas selgitame, et IKS § 10 järgi peab kolmandal isikul olema andmete saamiseks õiguslik alus. Selguse huvides märgime, et näiteks krediitvõimelisuse hindamine, mis teostatakse enne isikule laenu väljastamist, ei saa aga põhineda IKÜM artikkel 6 lg 1 punktil b, vaid saab toimuda kas krediitandja õigustatud huvi alusel või seadusest tuleneva kohustuse täitmiseks (IKÜM artikkel 6 lg 1 punkt c, näiteks krediitandjate ja – vahendajate seaduse täitmiseks).

Kolmanda isiku poolt andmesubjekti nõusolekule tuginemise kohta märgime, et nõusolek saab isikuandmete töötlemise aluseks olla vaid neil juhtudel, kus isikuandmete töötlemine ei ole vältimatu ning inimesel on tõepoolest võimalik otsustada, kas ta soovib anda nõusoleku isikuandmete töötlemiseks ning tal on realselt võimalus ka nõusolekut mitte anda. Nõusoleku

¹ Tööühm asutati direktiivi 95/46/EÜ artikli 29 alusel. Tegemist oli Euroopa sõltumatu nõuandva organiga andmekaitse ja eraelu puutumatus küsimustes. Tööühma ülesanded olid kirjeldatud direktiivi 95/46/EÜ artiklis 30 ja direktiivi 2002/58/EÜ artiklis 15.

² Arvamus 06/2014 andmete vastutava töötaja õigustatud huvi mõiste kohta direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 tähenduses.

³ Vt näiteks Riigikohtu 12. juuni 2012 otsust asjas nr 3-3-1-3-12, p 23; 18. veebruari 2015.a otsust asjas nr 3-2-1-159-14, p 14

⁴ Teabevaldajal on võimalik seada avaandmete üldisele kasutamisele tingimusi litsentsi abil (vt avaliku teabe seadus § 3¹ lõige 9)⁵

Arvamus 06/2014 (viide 2)

mitte andmisega ei tohiks kaasneda negatiivseid tagajärgi. On väga kaheldav, et krediivõimelisuse hindamine saaks toimuda nõusoleku alusel. Seda seetõttu, et kui isik nõusolekut ei anna, on väga kaheldav, et selle inimesega lepingulisse suhtesse astutakse. See näitab, et nõusolek pole sobiv alus, sest andmetöötlus ei sõltuks sellisel juhul inimeste tahtest ning nõusoleku mitte andmine tooks kaasa negatiivse tagajärje. Nõusoleku osas täpsemalt on võimalik lugeda ka inspeksiooni koostatud [isikuandmete töötleva üldjuhendist](#) (9. peatükk. Nõusoleku küsimine; Lisa 2. Nõusoleku kontrollküsimustik).

Kuivõrd nii infoportaali enda poolt andmete kogumine kui ka nende väljastamine saab peamiselt tugineda IKÜM artikkel 6 lg 1 punktile f ning IKS §-le 10, siis järgnevalt selgitame nende aluste kasutamise võimalikkust (õiguspärasust) ja tingimusi.

Edasise lugemise lihtsustamise huvides oleme koostanud ka sisukorra.

Sisukord

1. ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE PÕHIMÕTTED	4
2. ÕIGUSTATUD HUVI.....	6
2.1. Infoportaali enda õigustatud huvi	7
2.2. Kolmanda isiku õigustatud huvi	8
2.2.1. Üldsuse huvi	8
2.2.2. Konkreetse kolmanda isiku õigustatud huvi	9
3. MÕJU ANDMESUBJEKTILE	11
3.1. Juriidilise isiku esindusõiguse ja usaldusvääruse kontrolli eesmärgil avalikustamine 13	
3.1.1. Äriregistri andmed.....	14
3.1.2. Ettevõttega seotud kohtulahendid, ametlikud teadaanded, artiklid	15
3.1.3. Ettevõtte maksehäired	15
3.1.4. Persoonilood	16
3.1.5. Muud isiklikud andmed ja skoor	17
3.2. Füüsilise isiku krediivõimelisuse või muul samasugusel eesmärgil hindamine	18
4. TÄIENDAVID KAITSEMEETMED.....	22
5. ANDMESUBJEKTI ÕIGUS ESITADA VASTUVÄIDE	23
6. ETTEPANEK	25

1. ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE PÕHIMÕTTED

Sõltumata isikuandmete töötlemise õiguslikust alusest, on iga andmetöötleja kohustatud järgima IKÜM artikkel 5 lõikes 1 sätestatud põhimõtteid. Nende põhimõtete täitmise eest vastutab ja peab olema võimeline nende täitmist tõendama vastutav töötleja ise (vt IKÜM artikkel 5 lõige 2). Selles osas, mil andmetöötlus ei vasta täielikult IKÜM artikkel 5 lõikes 1 sätestatud põhimõtetele, on andmetöötlus ka keelatud. Järgnevalt toome välja isikuandmete töötlemise kohustuslikud põhimõtted ning selgitused nende osas.

- Seaduslikkus, õiglus ja läbipaistvus (IKÜM artikkel 5 lg 1 punkt a)

Igasugune isikuandmete töötlemine peab olema õiglane ja seaduslik ehk täielikult kooskõlas kõigi kehtivate õigusaktidega (sh IKÜM-i ja IKS-ga). Samuti peab andmetöötlus olema läbipaistev. Läbipaistvuse põhimõte eeldab, et kogu isikuandmete töötlemisega seotud teave on andmesubjektile lihtsalt kättesaadav, arusaadav ning selgelt sõnastatud. See puudutab eelkõige andmesubjektide teavitamist, et tagada õiglane ja läbipaistev töötlemine (vt IKÜM põhjenduspunkti 39). Inimeste teavitamist reguleerivad täpsemalt IKÜM artiklid 12 – 14.

IKÜM artiklites 13 ja 14 on välja toodud, mida peab inimesele antav teave minimaalselt sisaldama. Suures ulatuses peavad infoportaalid siiski lähtuma IKÜM artikkel 14 nõuetest kuna andmeid reeglina ei koguta inimeselt endalt. Seejuures rõhutame, et iga andmetöötleja ise peab tagama, et tema andmekaitsetingimused IKÜM nõuetele vastaksid. Käesoleva järelevalvemenetluse raames on inspeksioon üle vaadanud kõikide infoportaalide andmekaitsetingimused ning tuleb tõdeda, et **mitmetes andmekaitsetingimustes on tuvastatud puudusi, sh olulisi puudusi**. Seega **kõigil infoportaalidel tuleb üle vaadata ning veenduda selles, et nende andmekaitsetingimused vastavad IKÜM artiklites toodud nõuetele**. Soovitame punkt punkti haaval üle vaadata kõik IKÜM artiklites 13 – 14 sätestatud nõuded ning hinnata, kas ja millises andmekaitsetingimuste punktis on need nõuded reguleeritud. Andmekaitsetingimuste osas on võimalik täpsemalt lugeda ka inspeksiooni koostatud [isikuandmete töötleja üldjuhendist](#) (10. peatükk. Läbipaistvus; Lisa 3. Andmekaitsetingimuste kontrollküsimustik).

Lisaks märkisid mitmed infoportaalid, et inimesi eraldi nende andmete töötlemisest ei teavitata, küll aga on võimalik see informatsioon kätte saada võrgulehel avalikustatud andmekaitsetingimustest. Siiski ei põhjendatud inspeksioonile, mis alusel jäetakse inimestele teave väljastamata. Arvestades, et andmeid (näiteks äriregistri andmed, kohtulahendid) ei koguta inimeselt endalt, **on infoportaalil kohustus inimesele edastata IKÜM artikkel 14 lõigetes 1 ja 2 sätestatud teave mõistliku aja jooksul**, kuid hiljemalt ühe kuu jooksul peale isikuandmete saamist või kui isikuandmeid kavatsetakse avaldada teisele vastuvõtjale, siis hiljemalt andmete esimese avaldamise ajal (vt IKÜM artikkel 14 lõige 3).

Erisused, mis võimaldavad inimese aktiivsest teavitamisest mööda minna, tulenevad IKÜM artikkel 14 lõikest 5, ehk teavet ei pea edastama juhul, kui:

- a) andmesubjektile on see teave juba olemas;
- b) selle teabe esitamine osutub võimatuks või eeldaks ebaproportsionaalseid jõupingutusi;
- c) isikuandmete saamine või avaldamine on selgesõnaliselt sätestatud liidu või liikmesriigi õiguses, milles nähakse ette asjakohased meetmed andmesubjekti õigustatud huvide kaitsmiseks;

- d) isikuandmed peavad jääma salajaseks liidu või liikmesriigi õiguse reguleeritava ametisaladuse hoidmise kohustuse, sh põhikirjajärgse saladuse hoidmise kohustuse tõttu.

Punkt d infoportaalidele ei kohaldu. Punkt c eeldab, et andmete saamine või edastamine oleks selgesõnaliselt sätestatud liidu või liikmesriigi õiguses. Seda aga EL-i ega Eesti õigus infoportaalidele ette ei näe. Punkti a alusel saab teavitamata jätta, kui näiteks pank teavitab inimest, et edastab tema võlaandmed maksehäireregistrisse ning lisab seejuures kaasa ka konkreetse maksehäireregistri andmekaitsetingimused.

Punkt b saaks teavitamata jätmise aluseks olla eelkõige olukorras, kus infoportaalil puuduvad konkreetse füüsilise isiku kontaktandmed (andmeid ei koguta). Seejuures inspeksiooni hinnangul ei peaks infoportaalid koguma täiendavaid isikuandmeid üksnes selleks, et täita aktiivse teavitamise kohustust. **Kui infoportaalil on füüsilise isiku kontaktandmed olemas, tuleb inimest andmetöötlastest teavitada ning tegemist pole võimatu või ebaproportsionaalse jõupingutusega.**

Andmetöötlejale on IKÜM artikkel 13 lg 1 punkti e ja artikkel 14 lg 1 punkti e kohaselt kohustus teavitada inimest ka sellest, kellele tema isikuandmeid võidakse edastada. Andmekaitsetingimustes on võimalik vastuvõtjaid kategoriseerida (nt üürileandjad, laenuandjad) juhul, kui ei ole kindlaid ja konkreetseid vastuvõtjaid (juriidilisi isikuid) teada. Kuid kui inimene küsib konkreetset seda, kellele on tema isikuandmeid juba edastatud, on andmetöötlejale ka kohustus konkreetne vastuvõtja välja tuua (vt IKÜM artikkel 15 lg 1 punkt c). Seega on juba IKÜM-st tulenevalt kohustus andmetöötlejale vajadusel tõendada seda, kellele on inimese kohta käivat teavet edastatud. Võlasuhte rikkumisega seotud andmete puhul kinnitab andmeedastuse registreerimise kohustust ka IKS § 10 lõige 1.

Seega on infoportaal kohustatud iga üksiku andmeedastuste registreerima ning inimesel on õigus saada teavet selle osas, kes, millal ja kellele on tema andmeid edastanud. Samuti on infoportaalil kohustus vajadusel tõendada ka seda, mis õiguslikul alusel ja eesmärgil andmed kolmandale isikule väljastati.

- **Eesmärgi ja säilitamise piirang. Võimalikult väheste andmete kogumine (IKÜM artikkel 5 lg 1 punktid b, c ja e)**

Isikuandmeid võib töödelda vaid sellises ulatuses, mis on eelnevalt määratletud eesmärkide saavutamiseks vältimatult vajalik. Ulatus tähendab ka ajalist ulatust – töötlemine tuleb lõpetada ja andmed kustutada või viia isikustamata kujule kohe kui langeb ära õiguslik alus ja/või on täidetud eesmärgid, milleks neid koguti. Isikuandmete töötlemise aeg peab piirduma rangelt minimaalsega. Selle tagamiseks, et isikuandmeid ei töödelda vajalikust kauem, peab vastutav töötleja kindlaks määrama tähtajad isikuandmete kustutamiseks ning perioodiliseks läbivaatamiseks (vt ka IKÜM põhjenduspunkt 39).

- **Andmete õigsus (IKÜM artikkel 5 lg 1 punkt d)**

Isikuandmete töötlemisel tuleb tagada, et isikuandmed on õiged ja vajaduse korral ajakohastatud ning et võetakse kõik mõistlikud meetmed, et töötlemise eesmärgi seisukohast ebaõiged isikuandmed kustutatakse või parandatakse viivitamata.

Seega on infoportaalil kohustus tagada kõigi töödeldavate isikuandmete (nt seniste lepinguliste kohustuste rikkumine, võlgade suurused) õigsus. Eriti oluline on see olukorras,

kus andmeid edastatakse ja/või avalikustatakse. Valeandmete töötlemine võib inimesele tuua kaasa olulise kahju. Andmete õigsuse kontrollimist ja selle olulisust rõhutab ka IKS §-s 10.

- **Andmete usaldusväärsus ja konfidentsiaalsus (IKÜM artikkel 5 lg 1 punkt f)**

Isikuandmete töötlemisel tuleb tagada, et isikuandmeid töödeldakse viisil, mis tagab isikuandmete asjakohase turvalisuse, sh kaitseb loata või ebaseadusliku töötlemise eest ning juhusliku kaotamise, hävitamise või kahjustumise eest, kasutades asjakohaseid tehnilisi või korralduslikke meetmeid.

Infoportaal peab tagama, et kogutud isikuandmetele saavad ligi üksnes need isikud, kellel on selleks õigus (st on õiguslik alus andmete saamiseks). Seda kinnitab ka IKS § 10, mille kohaselt peab vastutav töötleja õigusliku aluse olemasolu kontrollima. Seega **peab infoportaal ise hindama, kas konkreetsele andmeid soovivale isikule võib isikuandmeid edastada (juurdepääsu anda) ning selle kontrollimiseks vajadusel looma tehnilised ja/või korralduslikud meetmed.**

Samuti tuleb andmetöötlejal kas mingi perioodi tagant või konkreetsete juhtumite valguses üle vaadata, kas turvalisuse tase on ikka piisav (vt ka IKÜM artikkel 32). Olukorras, kus turvalisuse tase ei välista ebaseaduslikust töötlemisest (sh andmete edastamisest) tulenevaid ohte, tuleb turvalisuse taset ka tõsta ehk tõhustada nii tehnilisi kui korralduslikke meetmeid.

2. ÕIGUSTATUD HUVI

IKÜM artikkel 6 lg 1 punkti f kohaselt on isikuandmete töötlemine seaduslik juhul, kui isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi korral, välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja – vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid (IKÜM artikkel 6 lg 1 punkt f).

Seega on IKÜM artikkel 6 lõige 1 punktis f ettenähtud kolm tingimust, mis **kõik** peavad olema täidetud, et isikuandmete töötlemine oleks lubatud:

- vastutaval töötlejal või andmeid saaval kolmandal isikul või kolmandatel isikutel on andmetöötlusteks õigustatud huvi;
- isikuandmete töötlemine on vajalik õigustatud huvi teostamiseks;
- vastutava töötleja ja/või kolmanda isiku õigustatud huvid kaaluvad üles kaitstava andmesubjekti huvid, põhiõigused ja – vabadused.

Nimetatud õigusliku aluse kasutamise võimalikkuse ning selle hindamise võibki jagada piltlikult kolmeastmeliseks, ehk esiteks isikuandmete töötleja või kolmandate isikute õigustatud huvid ja nende kaalukus, teiseks andmesubjekti õigused ja huvid ning kaalukus ning kolmandaks vastanduvate huvide kaalumise, sh esialgne hinnang + vajadusel täiendavad kaitsemeetmed ning lõplik hinnang.

Lähtuvalt eeltoodust on vastutaval töötlejal kohustus võrrelda enda ja/või kolmanda isiku õigustatud huve andmesubjekti huvide ja põhiõigustega, mille tulemusel selgub, kas töötlemise õigusliku alusena on võimalik tugineda IKÜM artikkel 6 lg 1 punktile f. See, kui andmetöötlejal on õigustatud huvi isikuandmete töötlemiseks, ei tähenda automaatselt seda, et andmetöötlejal oleks võimalik tugineda IKÜM artikkel 6 lg 1 punktile f. Vastutava töötleja huvi õigustatus on vaid lähtepunkt ehk üks elementidest, mida tuleb analüüsida ning see, kas õigustatud huvi alusele saab tugineda, sõltubki tasakaalustamise tulemusest. Selles veendumine, kas saab

õigustatud huvi sättele tugineda, on vastutava töötleja ülesanne, kes peab läbipaistval moel viima läbi kaalumise ning olema seda võimeline ka põhjendama (tõendama).

Seega selleks, et aru saada, kas IKÜM artikkel 6 lg 1 punkt f alusel on võimalik isikuandmeid töödelda, tuleb esmalt **täpselt välja selgitada, kas ja milline on infoportaali enda õigustatud huvi ning konkreetse kolmanda isiku ja/või üldsuse õigustatud huvid**. Nii infoportaali enda kui ka kolmandate isikute (sh üldsuse) õigustatud huvid peavad olema sõnastatud piisavalt selgelt. Selleks on vaja reaalselt ja hetkel esinevat huvi – midagi, mis on seotud parasjagu toimuva tegevuse või kasuga, mida eeldatakse saada lähitulevikus. Teisisõnu ei piisa huvidest, mis on liiga ebamäärased või spekulatiivsed. Kui õigustatud huvid ei ole piisavalt selgelt sõnastatud, ei ole võimalik nimetatud huvisid ka andmesubjekti huvide ja põhiõigustega tasakaalustada. Seega on ennekõike oluline, et **õigustatud huvi oleks kooskõlas kehtivate õigusaktidega, sõnastatud piisavalt selgelt (st piisavalt konkreetne) ning reaalne ja hetkel esinev (st mitte spekulatiivne)**⁵.

Teiseks tuleb analüüsida ja läbi mõelda, **millised on võimalikud andmesubjekti huvid või põhiõigused – ja vabadused, mida võidakse isikuandmete töötlemisega kahjustada**. Seda ei ole infoportaalidest sisuliselt keegi analüüsinud või vähemalt inspeksioonile selle kohta teavet saatnud.

Kolmandaks tuleb tasakaalustada infoportaali ja/või kolmandate isikute õigustatud huvid andmesubjekti huvide ja põhiõigustega. Siinjuures võrreldakse isikuandmete töötlemisest (kogumisest, edastamisest, avalikustamisest) andmesubjektile tekkida võivat mõju vastutava töötleja ja/või kolmanda isiku õigustatud huvidega ning hinnatakse, kas ja millises ulatuses vastutava töötleja ja/või kolmanda isiku õigustatud huvi kaalub andmesubjekti huvid üles. Rõhutame, et vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvid **ei kaalu automaatselt üles** kaitstavate andmesubjektide põhiõiguste ja – vabadustega seotud huve.

Eeltoodud hindamine tehakse abstraktselt, eristamata iga konkreetset andmesubjekti. Küll aga tuleb teostada konkreetse andmesubjekti tasandil uus õigustatud huvi hindamine, kui andmesubjekt esitab infoportaalile IKÜM alusel vastuväite teda puudutavate isikuandmete töötlemise suhtes, mis toimub IKÜM artikli 6 lg 1 punkti f alusel (vt IKÜM artikkel 21 lõige 1). Nimetatud säte paneb andmetöötlejale kohustuse vastuväitele reageerida ning selle raames läbi viia konkreetse isiku olukorrast lähtuv täiendav analüüs, mille tulemusel selgub, kas andmete edasine töötlemine konkreetse isiku osas on õigustatud või mitte.

Juhul, kui andmetöötleja jätab ühe eelnevatest etappidest korrektselt tegemata, ei ole andmete töötlemine IKÜM artikli 6 lg 1 punkti f alusel lubatud ning inspeksioonil oleks juba üksnes seetõttu õigus peatada andmetöötlust. Siiski arvestades sellega, et seires osalevatel ettevõtetel on ühiskonnas ka teatud osas oluline roll, analüüsisime infoportaalide esitatud vastuseid, võrgulehtedel olevat informatsiooni ja inspeksioonile esitatud kaebusi ning järgnevalt toome välja inspeksiooni seisukohad, mis puudutavad infoportaalides toimuvat andmetöötlust, eelkõige IKÜM artikli 6 lg 1 punkti f ja IKS § 10 kasutamist.

2.1. Infoportaali enda õigustatud huvi

Iga infoportaal peab välja tooma, **mis on andmete töötlemise**, sh kogumise ja avaldamise, **õiguslik alus**. Kui infoportaal ei tegutse (nt panga) volitatud töötlejana, peab tal andmete töötlemiseks olema iseseisev õiguslik alus.

⁵ Arvamus 06/2014, lk 25 (viide 2)

Infoportaalid on viidanud õigustatud huvile. Inspektsiooni hinnangul saab infoportaalide õigustatud huvi andmete töötlemiseks (sh kogumiseks, edastamiseks, avalikustamiseks) tuleneda ärihuvist. Ärihuvi peab olema kirjeldatud piisavalt selgelt ja arusaadavalt. Ettevõtte lõppeesmärk teenida andmete müügiga tulu on küll ärihuvina aktsepteeritav, kuid seda tuleb konkretiseerida, et oleks võimalik hinnata, kas ja millises ulatuses on andmete töötlemine selleks vajalik (ja õiguspärane). Selleks **peab infoportaal defineerima, kellele ja millist teenust ta pakub.**

Analüüsitud infoportaalide pakutavad (info)teenused võib suuresti jagada kaheks, ehk andmete kogumine ja pakkumine a) juriidilise isiku usaldusväarsuse hindamiseks ja b) füüsilise isiku krediitdivõimelisuse või muu samasuguse eesmärgi hindamiseks.

Inspektsioon on tuvastanud, et mõne infoportaaali tegelik eesmärk võib olla andmete avalikustamine või sissenõudmise eesmärgil. Inspektsioonile on teada juhtum, kus infoportaal saatis enne ettevõtte juhatuse liikme andmete avaldamist inimesele kirja, nõudes ettevõtte või tasumist ning ähvardades persooniloo avalikustamisega. Võlgade sissenõudmiseks andmete töötlemine iseenesest on õigustatud huvi alusel lubatud, kuid see ei anna õigust andmesubjekti ülemääraseks kahjustamiseks tema andmete avalikustamise kaudu.

Kui konkreetsed eesmärgid oma õigustatud huvide realiseerimiseks on paigas, peab iga infoportaal ära **määratlema, milliseid isikuandmeid milliste eesmärkide täitmiseks kogutakse**. Näiteks mis isikuandmed on vajalikud juriidilise isiku usaldusväarsuse hindamiseks ning mis andmed on vajalikud füüsilise isiku krediitdivõimelisuse või muu samasuguse eesmärgi hindamiseks.

Ei ole välistatud, et oma ärihuvide realiseerimiseks on vajalik koguda rohkem andmeid, kui andmeid avalikustatakse või edastatakse. Näiteks võidakse juriidilise isiku usaldusväarsuse hindamiseks koguda konkreetset äriühingut puudutavaid kohtulahendeid, kuid mille avalikustamine või edastamine täies ulatuses ei ole õiguspärane, kuna sisaldab ka kolmandate füüsiliste isikute andmeid.

Nagu öeldud, peab huvi (ja pakutav teenus) olema ka seaduslik, st kolmandatele isikutele võib andmeid avaldada vaid niivõrd, kuivõrd seadus seda lubab. St **infoportaal ei või tulu teenida andmete avaldamisega isikutele, kellel andmete saamiseks õigust pole.**

Seetõttu tuleb analüüsida, **kas ja milline saab olla kolmandate isikute õiguslik alus infoportaalidest andmete saamiseks.**

2.2.Kolmanda isiku õigustatud huvi

Kõigepealt tuleb määratleda, keda kolmandate isikute all silmas peetakse ehk kas tegemist on konkreetse kolmanda isikuga (nt kontrollitava isiku lepingupartneriga) ja/või mõeldakse kolmandate isikute all näiteks üldsust.

2.2.1. Üldsuse huvi

Üldsuse huvina saab käsitleda eelkõige tsiviilkäibe õiguskindluse edendamist ettevõtluses osalevate isikute läbipaistvuse ja usaldusväarsuse kaudu. Eesmärk kui selline on kultuuriliselt Eestis aktsepteeritav ja vajalik, arvestades tüüpilisi ja levinud äriskeeme. Sh probleemidesse sattunud juriidiliste isikute ebaseaduslik vara kantimine, tankistist juhatuse liikmete, kes sellist

teenust muuhulgas raha eest pakuvad, kasutamine. Võlgade sissenõudmine selliselt juriidiliselt isikult on õiguslikult küll võimalik, kuid praktiliselt ebareaalne. Samuti võib see eesmärk teenida ka töötajate kaitset (võimalik kontrollida kiirelt ja lihtsalt tööandja tausta). Ka juriidiliste isikutega seotud füüsiliste isikute andmete töötlemine võib teenida seda eesmärki, kuna juriidiline isik tegutseb lõppkokkuvõttes inimeste kaudu ning tihti võibki olla üks ja sama inimene erinevate juriidiliste isikute taga lõpuks see, kes probleemide/võlgade ilmnemisel ebaseaduslikke võtteid kasutab või juriidilisi isikuid tulemuslikult (nt kasumlikult) juhib.

Tsiviilkäibe õiguskindluse jaoks on ühelt poolt vajalik **võimaldada igapäev kontrollida, kes on ettevõtte esindusõiguslikud isikud ja otsustusõigusega juhtorganid**. Näiteks on see oluline tehingu tegemisel, et veenduda esindusõiguse olemasolus. Samal eesmärgil avalikustatakse andmeid ka äriregistris.

Teisalt edendab tsiviilkäibe õiguskindlust **võimalus kontrollida ettevõtte usaldusväarsust**. Sel eesmärgil võib ka avalikustada kõiki neid andmeid, mis puudutavad juriidilist isikut ehk juriidilise isikuga seotud võlaandmed, kohtulahendid ametlikud teadaanded jne, kuna need andmed IKÜM kohaldamisalasse ei kuulu. Inspeksioon nõustub, et see eesmärk õigustab teatud ulatuses ka juriidilise isikuga seotud inimeste isikuandmete avalikustamist. Aga millises määras ja kuidas, on analüüsitud punktis 3.1. Etteruttavalt selgitame, et ettevõtte hindamise eesmärgil võib ettevõttega seotud inimeste andmeid avalikustada siiski üksnes ettevõtte põhiselt.

Küll aga ei saa üldsusele (ehk piiritlemata isikute ringile) avalikustada eraisiku andmeid, abstraktse eesmärgiga „inimese hindamine“. **Üldsuse (st piiritlemata isikute ringi) abstraktne huvi füüsilise isiku hindamiseks ei kvalifitseeru õigustatud huviks, sest pole piisavalt selgelt piiritletud, konkreetne ega realselt eksisteeriv (on spekulatiivne)**. Õiguspärasteks eesmärkideks, mis võib infoportaalides õigustada füüsilise isiku hindamist, on konkreetse kolmanda isiku vajadus hinnata eraisiku krediitvõimelisust (või muu samalaadne vajadus), kuid sellest täpsemalt edaspidi.

Seega tuleb kõigil infoportaalidel arvestada eeltooduga, ehk üldsuse huvi saab infoportaalides piirduda üksnes juriidiliste isikute esindusõiguse kontrollimise ja usaldusväarsuse hindamisega.

2.2.2. Konkreetse kolmanda isiku õigustatud huvi

Konkreetse kolmanda isiku õigustatud huvi puhul tuleb konkreetne kolmas isik tuvastada ning kontrollida tema õigustatud huvi olemasolu. Ehk seda, **kas konkreetse kolmandal isikul on õigustatud huvi saada ligipääs infoportaalisisalduvate inimeste andmetele ning millises ulatuses, tuleb hinnata igal konkreetse juhul eraldi**. Tegemist ei saa olla spekulatiivse hinnanguga ning lähtuda ei saa näiteks sellest, et olukorras, kus kolmas isik maksab infoportaalide kasutamise eest, on tal vaba voli vaadata kõiki infoportaalisis olevaid inimesi ja nendega seotud informatsiooni. Sellisel juhul ei ole tegemist konkreetsele kolmandale isikule tema õigustatud huvi alusel andmete edastamisega, vaid andmete avalikustamisega üldsusele, mille osas on kasutatud täiendavaid piiranguid (tasu maksmist). Sellisel viisil ei ole aga lubatud füüsilise isiku andmeid avalikustada.

Õiguspärasteks eesmärkideks, mis võib õigustada infoportaalides füüsilise isiku hindamist, on füüsilise isiku krediitvõimelisuse või muul samasugusel eesmärgil hindamine, mida täiendavalt reguleerib IKS § 10.

IKS § 10 osas viitab seaduse seletuskiri vajadusele hinnata teise (tulevase) lepingupoole usaldusväarsust seniste lepinguliste suhete täitmise põhjal. Nii näiteks võib finantsasutusel,

äriühingul, tööandjal, eraisikust üürileandjal, käendajal jms, kes plaanib tehingut eraisikuga, olla vajalik hinnata tema:

- 1) senist maksekäitumist ehk kas inimene on oma senised rahalised kohustused (lepingulised kohustused) täitnud;
- 2) muude lepinguliste kohustuste täitmist ehk kas inimene on oma senised kohustused täitnud. Siin võivad asjakohasteks andmeteks olla näiteks üürilepingu rikkumised (nt vara lõhkumine), töölepingulised rikkumised.

On võimatu ette näha kõiki juhtumeid, mil kolmandal isikul võib olla õigustatud huvi eraisiku usaldusväarsuse kontrollimiseks, kuid sellele vaatamata **ei saa infoportaal pakkuda abstraktset eraisiku hindamise teenust, vaid peab selle kohandama andmete saajast lähtuvalt**. Teisisõnu peab infoportaal looma lahenduse, mis arvestaks, milliste andmete saamiseks millisel juhul kellelgi (ja kas üldse) õigus on. Loomulikult on võimalik, et infoportaal hindab enne andmete väljastamist igat taotlust eraldi. Paraku oleks see niivõrd tömahukas, et ilmselt muudaks teenuse oluliselt aeglasemaks, ebaefektiivsemaks ning kulukamaks.

Üks variant on koostada standardteenused enamlevinud olukordade jaoks. Osad infoportaalid ongi liigitanud kontrollid eesmärgi järgi – üürniku taustakontroll, laenuvõtja taustakontroll, taustakontroll töösuhetes, äripartneri taustakontroll. Inspektsioon üldplaanis ka sellise liigitusega nõustub.

Siiski märgime, et kui üürniku või laenuvõtja taustakontrolliks piisab sellest, kui inimesega soovitakse astuda lepingulisse suhtesse, siis töötaja ja äripartneri taustakontrolli tegemiseks üksnes sellest ei piisa. Peab arvestama, et mitte iga töötaja puhul ei ole lubatud teha taustakontrolli, vaid siin on põhjendatud olukorrad, kus töötaja on otseses seoses ettevõtte rahadega (näiteks raamatupidaja, hangete läbiviija, ettevõtte juhtorgani liige).

Äripartneri osas on oluline eristada aga seda, kas äripartneri all on mõeldud eraisikut, ehk ärisuhtesse soovitakse astuda füüsilise isikuga või soovitakse ärisuhtesse astuda siiski juriidilise isikuga. Füüsilisest isikust äripartneri taustakontroll võib olla vajalik näiteks juhtudel, kus äriühingule soovitakse juhatuse liiget või kaasomanikku. Olukorras, kus taustakontrolli eesmärgiks on aga juriidilise isiku usaldusväarsuse hindamine, siis eraisiku krediivõimelisuse hindamine selle raames on lubatud vaid erandjuhtudel (vt täpsemalt punkti 3.1.5.).

Juhul, kui kolmas isik viitab krediivõimelisuse hindamisel seadusjärgsele kohustusele, peab infoportaal veenduma, et konkreetsest seadusest tuleneb kohustus inimese krediivõimelisust hinnata ning et sellele konkreetsele kolmandale isikule ka nimetatud eriseadus kohaldub.

Seega tuleks iga standardpäringu juures ka selgelt lahti kirjutada, kes sellist päringut siiski kasutada võivad, mitte piirduda kahesõnalise päringu pealkirjaga, millest kasutaja võib kergesti valesti aru saada. Samuti on võimalik näiteks päringu tegemisele lisada vaba teksti väli, kus päringu tegija saab veelgi täpsemalt märkida, mis eesmärgil ta päringu teeb. See aitaks ennetada nii mõnegi andmesubjekti pöördumise, mis on ajendatud sellest, et inimene ei saa aru, miks on tema kohta päring tehtud.

Andmete saaja ülesanne on selgitada, millest tuleneb tema õigustatud huvi, kuid infoportaal kohustus on seda mõistlikul määral kontrollida. **Kui infoportaal ei kontrolli õigusliku aluse olemasolu piisava hoolsusega ning edastab seetõttu andmeid ebaseaduslikult, vastutab infoportaal andmete ebaseadusliku edastamise eest.**

Toome ka ühe halva praktilise näitena välja selle, kus võlasuhte rikkumisega seotud andmed saab kätte olukorras, kui teha linnuke kasti „*kinnitan õigusliku aluse olemasolu*“. Inspektsiooni hinnangul ei piisa sellisest toimingust juba seetõttu, et see ei näita, millisel õiguslikul alusel päring tehakse ning seetõttu ei ole võimalik mitte kuidagi infoportaalil ka veenduda õigusliku aluse olemasolus.

Mida nõrgem on aga õigusliku aluse eelkontrolli mehhanism, seda olulisem on rakendada täiendavaid kaitsemeetmeid (vt punkte 4 ja 5). Ka võlaõiguslikud meetmed (nt leppetrahvid) on asjakohased, et vältida ebaseaduslikke päringuid (ning seetõttu ka ebaseaduslike edastamise juhtumeid).

3. MÕJU ANDMESUBJEKTILE

Kui andmetöötaja ja kolmanda(te) isiku(te) õigustatud huvid on määratletud, tuleb välja selgitada, kas ja mil määral töötlemine riivab andmesubjekti põhiõigusi ja huve.

Seejuures selgitab A29 töörihm, et arvesse tuleb võtta andmesubjekti kõiki asjakohaseid huve ning et erinevalt vastutava töötaja huvidest ei kasutata andmesubjektide huvide ees sõna „õigustatud“. Isegi selliste üksikisikute õigusi ja huve, kes on seotud ebaseadusliku tegevusega, ei tohiks ebaproportsionaalselt rikkuda.

Andmesubjektile kaasneva mõju suuruse hindamisel arvestatakse: Isikuandmete liik, andmesubjekti staatus (laps, haavatav elanikkonna osa, eakas), andmete töötlemise viis, andmesubjekti mõistlikud ootused, kas ja mis eesmärgil on eelnevalt avalikustatud, kas töödeldakse suurel hulgal isikuandmeid või kas need liidetakse teiste andmetega (nt profileerimisel), kas vastutava töötaja eesmärkide saavutamist võimaldavad vähemriivavad meetodid.

Samuti on kaalumisel asjakohane andmesubjekti **mõistlik ootus**, st et tema isikuandmeid ei töödeldaks viisil, mida ei saanud mõistlikult ette näha.

Oluline on ka andmesubjekti ning vastutava töötaja **jõuvahekord**. Sõltuvalt konkreetsetest asjaoludest ning sellest, kas vastutav töötaja on üksikisik, väike või suur organisatsioon, võib isikuandmete töötaja andmesubjekti suhtes olla kas tugevama või nõrgema positsioonil.

Varasemalt avalikustatud (ükskõik kas siis andmesubjekt ise või kolmandad isikud) andmete puhul on oluline rõhutada, et ka õigustatud huvi säte ei luba taasavalikustada isikuandmeid ilma piiranguteta.

Kuigi isikuandmete avalik kättesaadavus võib teatud olukordades olla arvestatav tegur, tuleb siiski vaadata, mis eesmärgil ja kuidas (kui suurele hulgale inimestele, kuidas leitav, kas otsingumootoritele avatud) algne avalikustamine toimus ning kas edasine taasavalikustamine sellega kokku sobib. Samuti kas isikuandmete avaldamisel oli mõistlik eeldada, et neid kasutatakse edaspidi teistel eesmärkidel.

Rõhutame, et **andmete eelnev avalikkus ei too automaatselt kaasa õigust taasavalikustada** ning füüsilise isiku võlasuhte rikkumisega seotud andmete töötlemisel tuleb täiendavalt lähtuda IKS § 10 nõuetest, ehk üldsusele avalikustamine ei ole lubatud (vt täpsemalt punkti 3.2.)

Töötlemise mõju hindamisel tuleb seejuures arvesse võtta nii positiivseid kui ka negatiivseid tagajärgi. Need võivad hõlmata võimalikke tulevase otsuseid või meetmeid, mida võtavad kolmandad isikud, ning **olukordi, kus töötlemine võib põhjustada üksikisikute tõrjumist või diskrimineerimist, maine kahjustamist või laiemalt olukordi, kus esineb maine, läbirääkimisjõu või autonoomsuse kahjustamise risk**. Lisaks kahjulikele tagajärgedele, mida on konkreetselt võimalik ette näha, tuleb arvesse võtta ka **laiemat emotsionaalset mõju**, nagu

ärritumine, hirm ja mure, mis võivad tuleneda sellest, et andmesubjektil ei ole enam võimu oma isikuandmete üle või et ta saab aru, et neid on või neid võidakse kuritarvitada või seada ohtu, näiteks internetis avalikustamise kaudu.⁶

Eesti Vabariigi Põhiseaduses (PS) ei ole küll otseselt põhiõigusena nimetatud õigust isikuandmete kaitsele, kuid see on siiski tuletatav eelkõige PS §-st 26, mille kohaselt on igaühel õigus perekonna – ja eraelu puutumatusel. Seda on ka kinnitanud Riigikohus⁷: „*Eraelu kaitse üheks oluliseks valdkonnaks on isikuandmete kaitse. Eraelu puutumatusel riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist.*“. Samuti on isikuandmete kaitse põhiõigusena sätestatud ka Euroopa Liidu põhiõiguste hartas. Nii ohustab igasugune isikuandmete töötlemine eraelu puutumatus, mistõttu ei ole ka isikuandmete töötlemine (sh edastamine, avalikustamine) nii, et isiku põhiõigusi üldse ei riivata, võimalik. Lisaks võib isikuandmete töötlemine mõjutada ka teisi põhiõigusi, näiteks eneseteostusvabadust, kuna võib avaldada mõju sellele, kas inimene saab näiteks soovitud töökoha.

Infoportaalides on seni avalikustatud otsingumootoritele indekseeritavalt suurel hulgal isikuandmeid. Inimese nime kaudu otsingut teostades kuvatakse otsingumootori tulemustes praegu suurel hulgal erinevate infoportaalide tulemusi. Need andmed mõjutavad paljudel juhtudel inimese võimalust saada laenu või soovitud töökoht. Tegemist on inimestele eluliselt oluliste asjaoludega ning seetõttu **on infoportaalide mõju inimese õigustele ja vabadustele väga suur**. Seda peegeldab ka inspeksioonile läbi aastate laekunud kaebuste hulk ning sisu.

Siinjuures on paslik välja tuua ka väljavõte ühest kaebusest, mis puudutas füüsilise isiku kui võlgniku täitmata jäänud kohustustest vabastamise teate avalikustamist infoportaali võrgulehel: „*Selline isikuandmete avaldamine on mind pannud keerulisse olukorda mitmes mõttes. Rääkimata sellest, et laenu võtmine finantsettevõtetest on muutunud võimatuks, on oluliselt raskendatud ka näiteks sõprus või lähemate suhete tekkimine vastassugupoole esindajatega, kes minu nime teada saades kohe tutvuvad sellega, mis minu kohta internetiavarustest leida võib. Sellele aga järgnevad ebamugavad küsimused või suhete katkestamine. Sama probleem on ka sugulaste ja tuttavate puhul. Esitatakse ebamugavaid küsimusi.*“.

Lisaks on infoportaale, milles avalikustatakse andmeid, mis toovad kaasa maine kahjustamise ja/või läbirääkimisjõu vähenemise riski. Näitena saab tuua persoonilood, kus kirjutatakse, et inimene alustas tegevusega siis, kui oli palju tankiste. Tegemist on olukorraga, mis võib selgelt kahjustada inimese mainet. Lisaks kirjutatakse, et ettevõtte on jäetud hääbuma ning konkreetne inimene peaks läbi viima likvideerimisprotsessi. Sellise informatsiooni avalikustamine võib selgelt kahjustada läbirääkimisjõudu. Seda enam, et infoportaalil on väga keeruline ise hinnata, milline ettevõtte tegelikult on jäetud hääbuma ning kas likvideerimisprotsessi läbiviimine ikkagi on vajalik. Siin saab tuua ka näite, kus inimene on kirjutanud järgnevat: „*Mul on küll oma ettevõtte, mis polegi mõeldud olema suur ja ma toimetan sellega tasapisi. Kuid mille alusel saavad nad väita: „ettevõtte on jäetud hääbuma“. Ma pole esitanud oma esimest majandusaasta aruannetki.*“.

Eeltoodud näidete puhul ei ole tegemist kindlasti lõpliku loeteluga. Need näited on aga seotud sellega, milliseid probleemkohti on võimalik konkreetselt ette näha ja välja tuua. Samas nagu ka A29 töörihm on märkinud, tuleb arvesse võtta ka laiemat mõju, nt ärritumine, hirm ja mure, mis võivad tuleneda sellest, andmesubjektil ei ole enam võimu oma isikuandmete üle, või need seatakse ohtu näiteks internetis avalikustamise kaudu. Varasemalt toodud näite puhul on ka

⁶ A29 töörihma arvamus 06/2014, lk 37 (viide 2)

⁷ Riigikohtu Halduskolleegiumi otsus 12.07.2012 nr 3-3-1-3-12 (punkt 19)

näha, et inimese perekondlikud suhted on infoportaalis avalikustatud andmete näol raskendatud. See omakorda toob andmesubjektile kaasa ka n-ö laiema mõju, ehk ärritumise, hirmu ja mure selle üle, et sellised andmeid internetis otsingumootoritele avatult avalikustatakse ning inimesel puudub võim andmete üle, ehk tal ei ole võimalik enda kohta käivaid andmeid eemaldada.

Paljudes inspeksioonile esitatud kaebustes ongi inimesed (kel seejuures ei ole varjata ka musta minevikku) väljendanud, et ei soovi, et nende andmed oleksid sel viisil kõigile lihtsasti leitavad. Just see **ongi informatsioonilise enesemääramisõiguse tuum – inimesel ei pea selleks olema erilist põhjust, et mitte soovida enda kohta info levitamist.** Kuulumine ettevõtte juht- või esindusorganisse peab olema vajadusel küll kättesaadav info, kuid see ei tähenda, et internetist peaks olema pelgalt inimese nime järgi otsingut tehes võimalik saada ülevaade kogu inimese ettevõtlusega seotud ajaloost. Ka osalemine ettevõtluses kuulub siiski eraelu kaitsesfääri, isegi kui seda kaitstakse nõrgemalt kui muid eraelu tahke.

Inspeksioon on veendunud, et senine infoportaalide tegevus riivab ülemääraselt andmesubjektide õigusi ja huve. Täpsema hinnangu selles osas toome välja järgnevalt, analüüsides avaldatud andmekooseise kahe, eelnevalt tuvastatud õigustatud huvi alusel:

- a) üldsuse õigustatud huvi juriidilise isiku esindusõiguse ja usaldusväarsuse vastu;
- b) füüsilise isiku krediitvõimelisuse või muul samasugusel eesmärgil hindamine.

Andmekooseisu osas pärineb informatsioon inspeksioonile esitatud vastustest, võrgulehtedelt leitavast teabest ning lisaks inspeksioonile saadetud pöördumistest (kaebustest).

Olgu märgitud, et mitmel infoportaalil on need kaks eesmärki segamini ning juriidilise isiku usaldusväarsuse hindamise eesmärgil töödeldakse ka füüsilise isiku kohta käivaid eraelulisi andmeid ning seda ka ulatuses, mis ei vasta ei füüsilise isiku krediitvõimelisuse hindamise ega ka juriidilise isiku usaldusväarsuse hindamise eesmärgile. Lisaks märgime, et oleme siia koondanud kõikidest infoportaalidest tuleva teabe ning järgnev puudutab küll kõiki infoportaale, kuid sõltuvalt infoportaalist võib puutepunkt olla kas väiksem või suurem. Järgnevalt toome välja andmekooseisud, mis füüsiliste isikute kohta kogutakse, hindame andmete eesmärgipärasust ja mõju andmesubjektile ning seeläbi otsustame, kas nende töötlemine on lubatav.

3.1. Juriidilise isiku esindusõiguse ja usaldusväarsuse kontrolli eesmärgil avalikustamine

Tuvastatud andmekooseis:

- esindajad (nimi, sünniaeg, isikukood)
- esindaja roll (juhatuse liige, nõukogu liige jne)
- kontaktandmed (telefon, e-post, aadress)
- seosed teiste juriidiliste isikutega
- kohtulahendid
- ametlikud teadaanded
- maksehäired
- võlgnevused (nt inkassodele)
- eluloolised andmed (sünnikoht, emakeel, võõrkeeled, hariduskäik, täiendkoolitused, avalikud tunnustused).
- kinnisvara
- meediakajastused
- persoonilood
- skoor (füüsilisele isikule märgitud punktiskoor)

3.1.1. Äriregistri andmed

Äriregister avalikustab tähtajatult juriidiliste isikute endiste ja praeguste juhtorganite liikmete andmeid (nimi, isikukood või sünniaeg, elukohta omavalitsusüksus), rolli (juhatuse liige, osanik, audiitor, nõukogu liige jms) algus- ja lõpp. Tegemist on vähetundlike ehk ettevõtluse, st pereringist väljapoole suunatud tegevusega seotud andmetega. Ühe isiku kohta on piiritletud andmehulk, kuid seevastu tähtjatu, st võib ulatuda tagasi paljude aastate taha. Lisaks on andmesubjektide arv väga suur. Äriregistris olevad isikuandmed on ka avalikud, kuid ei ole otsingumootoritele avatud. Äriregistris avalikustatakse andmeid usaldusväärse tehingukäibe tagamiseks, võimaldades kontrollida ettevõtte esindusõigust ning ettevõtte otsustuse seaduslikkust.

Nagu öeldud, pole inspeksioonil kahtlust, et **kehtivate seoste avalikustamine infoportaalides teenib samuti esindus- ja otsustusõiguse kontrollimise eesmärki. Kuid ka kehtetud seosed on esindusõiguse kontrollimiseks vajalikud**, nt ei lõppe juhatuse liikme poolt allkirjastatud lepingu kehtivus juhatuse liikme vahetumisel.

Kehtetud seosed on aga olulised ka ettevõtte usaldusväärse hindamise kontekstis. Juriidilised isikud tegutsevad ju üksnes inimeste kaudu ning nii sõltub juriidilise isiku usaldusväärsus ka tema juhtidest. Nimelt võibki üks ja sama inimene olla see, kes erinevate ettevõtete kaudu ühesuguseid ebaseaduslikke võtteid kasutab. Sel juhul on võimalik sama inimese varasema ettevõtete juhtimise ajaloo järgi hinnata, kas ettevõtte, mida ta parasjagu juhib, on piisavalt usaldusväärne. Ning see kehtib ka vastupidiselt, positiivses kontekstis - üks inimene võib olla juhtinud erinevaid juriidilisi isikuid väga tulemuslikult.

Lähtuvalt eeltoodust, on inspeksioon seisukohal, et äriregistrist saadud andmeid on lubatud infoportaalidel eelpoolmainitud eesmärkidel avalikustada. Kuid inspeksiooni hinnangul on küsimus andmete avalikustamise viisis. Nagu öeldud, avalikustatakse praegu andmeid inimese nime põhised ja otsingumootoritele indekseeritavalt, mis inspeksiooni hinnangul on eesmärgipäratu ning inimest ülemääraselt kahjustav. Õigustuseks ei saa olla, et need andmed on ka äriregistris avalikud - ka äriregistri andmed ei ole otsingumootoritele avatud.

Inspeksioon on saanud riigiregistritest andmete (taas) avalikustamise osas ka Saksamaa (Hamburgi) järelevalveasutuselt arvamuse, milles märgiti, et isikuandmete (taas) avalikustamine ei ole reeglina lubatud ning see saaks olla lubatud erandjuhtudel ning üksnes siis, kui kohaldatakse samu piiranguid (sh otsingumootoritele) nagu riigiregistrite puhul. Ehk ka Saksamaa järelevalveasutus on olnud seisukohal, et olukorras, kus riigiregistris olevad isikuandmed ei ole otsingumootoritele indekseeritavad, ei tohi need olla indekseeritavad ka andmetöötajatel, kes isikuandmeid (taas)avalikustavad.

Isegi kui ärisuhte loomisel (näiteks kauba – või teenuse tellimisel, töösuhtesse astumisel) suheldakse inimesega, asutatakse lepingulisse suhtesse siiski konkreetse juriidilise isikuga, mistõttu vajalik on tausta kontrollimine siiski lähtuvalt juriidilisest isikust. Kui tehingusse astutakse eraisikuga, ei ole tegemist enam siinkirjeldatud, juriidilise isiku kontrollimise eesmärgiga, vaid eraisiku krediitvõimelisuse hindamisega.

Lähtuvalt eeltoodust, tuleb infoportaalidel lõpetada isikuandmete avalikustamine otsingumootoritele indekseeritavalt. **Juriidilise isiku esindusõiguse ja usaldusväärse kontrollimiseks võib isikuandmeid avalikustada ettevõtte põhised, mitte füüsilise isiku järgi otsides.**

Piltlikult öeldes näeks see välja nii: otsingumootorisse sisestatakse juriidilise isiku nimi, leitakse infoportaali võrguleht, kes pakub otsitava ettevõtte kohta infot. Otsingutulemuse kaudu saab suunduda infoportaali, kus on võimalik vaadata (ükskõik, kas siis tasuta või mitte) konkreetse juriidilise isikuga seotud inimesi (kehtivad seoseid) ning seejärel on võimalik vaadata ka konkreetse füüsilise isiku teisi seoseid juriidiliste isikutega.

Nagu märgitud, avaldab äriregister ka kehtetuid seoseid ja kustutatud ettevõtete andmeid tähtajatult. Küll aga on kehtetute esindajate andmete osas äriregistris piirangud, ehk esiteks ei ole andmed otsingumootoritele indekseeritavad (nagu ka kehtivate esindajate puhul) ning teiseks on võimalik nimetatud andmeid kasutada (vaadata) üksnes tasu eest. Seega on äriregistris andmete avalikustamise viisi osas tehtud analüüs, et andmete avalikustamine ei kahjustaks andmesubjekti huve ülemääraselt. Lähtuvalt eeltoodust peab ka eraettevõtte, kes äriregistri andmeid (taas)avalikustab lähtuma samadest või tõhusamatest piirangutest. Ka infoportaalid peavad arvestama isikuandmete avalikustamise osas sellega, et andmed ei tohi olla otsingumootoritele indekseeritavad ning kehtetute esindajate andmete avalikustamine on lubatud üksnes täiendavate piirangute (nt tasu küsimise) rakendamisel. Inspeksiooni hinnangul on tasu võtmine ka üks tõhusamaid piiranguid näiteks andmete uudishimust vaatamise vastu.

Siiski sõltumata eeltoodust, peab iga infoportaal arvestama ka inimeste võimalike vastuväidetega ning vastuväite lahendamisel lähtuma IKÜM-st tulenevatest nõuetest (vt punkti 5.). Äriregistrisse kantud **kontaktandmete** osas ka märgime, et harvad pole olukorrad, kus inimene kasutab samu kontaktandmeid nii eraelus kui ettevõtluses. Samuti otsitaksegi tihti ettevõtte andmete juurest kontaktandmeid eesmärgiga suhelda eraisikuga (nt otseturustuseks, tema kui kinnistu või metsamaa omanikuga suhtlemiseks või isegi ahistamiseks). Juriidiliste isikute kehtetud asukoha aadressid ei ole ka äriregistris avaandmete hulgas ning nende andmete vaatamine on võimalik üksnes tasu eest. Kuid sõltumata sellest, kas andmed on või olid äriregistris avalikud, võib nende andmete taas(avalikustamine) erinevatel võrgulehtedel andmesubjekti huve rohkem kahjustada (suurem leitavus) ning seetõttu tuleb andmesubjekti vastuväiteid ka juriidilise isiku kontaktandmete avalikustamise osas siiski tõsiselt võtta ning vajadusel andmetöötlust muuta (nt andmed avalikust vaatest eemaldada).

3.1.2. Ettevõttega seotud kohtulahendid, ametlikud teadaanded, artiklid

On selge, et ettevõtte suhtes tehtud kohtulahendid või kirjutatud artiklid võivad aidata hinnata ettevõtte usaldusväärsust. Inspeksiooni hinnangul võib neid avalikustada vaatamata sellele, et need võivad sisalda ka juriidilise isiku esindaja andmeid (isikuandmeid). Seda seetõttu, et niisugused andmed on varasemalt seaduslikult avalikustatud, st avalikkusele suunatud ning neid ei esitata teistsuguses kontekstis. Kuid seejuures tuleb hoolikalt vahet teha, kas andmed puudutavad ikka juriidilise isiku esindajat või füüsilist isikut eraisikuna (nt eraisiku suhtes tehtud kohtulahend, eraisiku osas kirjutatud artikkel).

Inspeksioon on tutvunud juhtumiga, kus infoportaali võrgulehel avalikustatakse kohtulahendit, mis sisaldab küll juriidilise isiku võlgasid, kuid millele lisaks on kohtulahendis viited ka füüsiliste isikute võlgadele. Kohtulahendis on kostjatena välja toodud nii juriidiline isik kui ka kaks füüsilist isikut, seejuures on tegemist solidaarvõlgnikega, ehk võlgnevused on muuhulgas seotud füüsiliste isikutega. Nende füüsiliste isikute osas on kõnealune kohtulahendi taasavalikustamine lubamatu. Olukorras, kus edastatav teave sisaldab lisaks ka kolmanda isiku isikuandmeid, tuleb kolmanda isiku isikuandmed enne avalikustamist eemaldada (kustutada).

3.1.3. Ettevõtte maksehäired

Miski ei takista avaldamast ettevõtte maksehäireid. Kui aga juriidiliste isikute kohustuste rikkumisi (eelkõige võlgnevusi) tahetakse avalikustada koos juhatuse liikmetega, tuleb arvestada Riigikohtu lahendiga⁸, kus rõhutati kohustust võtta arvesse, kas inimesel on äriühingu tegemisi (võlgade tekkimist või maksmist) võimalik mõjutada või mitte. **Alusetu seostamine endiste juhatuse liikmetega, kellel puudub võimalus võla maksmist või maksmata jätmist mõjutada, ei ole õiguspärane.** Samuti rõhutati otsuses, et isik ei pea taluma oma nime avalikku seostamist negatiivses kontekstis teise isikuga, kui tal tegelikult puudub võimalus teise isiku käitumist mõjutada.

Sellest ei saa teha siiski järeldust, et endist juhatuse liiget ei võiks üldse seostada probleemse äriühinguga, kuid seoste esitamisel peab olema hoolikas, kontrollima fakte ning esitama info selgelt. Siinjuures ei tohi tekkida väärkujutlusi või alusetuid kahtlusi. Samuti tuleb arvestada ka inimeste võimalike vastuväidetega.

Inspektsioonini on jõudnud selline juhtum, kus äriühingu võlgnevus on tekkinud ajal, mil isik ei ole olnud enam juhatuse liige, rääkimata võla maksmise mõjutamise võimalusest, kuid võlgnevust on näidatud selliselt, et nimetatud inimene oleks justkui nimetatud võlaga seotud. Sellisel viisil andmete töötlemine (sh avalikustamine ja edastamine) on aga keelatud.

Näide infoportaalist: „*Kuidas läheb firma endiste või praeguste juhtide teistel ettevõtetel? Täna sel päeval on probleemsem Ettevõtte Y, mille juhiks on olnud kodanik X ja mis on praegu võlgu riigile umbes 17.1 tuhat eurot.*“.

Seejuures inimese kaebuse väljavõte: „*Antud juhul on minu isik seotud ettevõtte probleemide ja 17.1 tuhande euro suuruse maksuvõlga. See info heidab minu isikule väga halba varju. Ettevõtte Y näol on minu poolt ca 10 aastat tagasi loodud ettevõttega, mille juhatuse liige ma asutamise hetkel olin. Ettevõttel puudus äritegevus. Müüisin antud juriidilise keha ära 27.10.2014 ja mul puudub igasugune teadmine selle ettevõtte staatusest, veel vähem puudub mul mõju või seos maksuvõlga. Kuni kuupäevani 27.10.2014 pole ettevõtte olnud maksuvõlglane.*“.

Ilmselt tekitab selline näide väärkujutlusi ja kahtlusi selles osas, et konkreetne inimene on seotud juriidilise isiku võlga. Selleks, et ei tekiks väärkujutlusi võlgade tekkimise ja tekitamise osas, on oluline, et võlaandmete ja endiste juhatuse liikmete koos avalikustamisel, oleks täpselt näha, mis ajavahemikul konkreetne inimene juhatuse liige oli.

3.1.4. Persoonilood

Ühe infoportaali võrgulehel avalikustatakse juriidilise isiku esindajate kohta lood (n-ö persoonilood), mis sisaldavad konkreetse inimesega mitteseotud teavet ning on seejuures ka negatiivse loomuga. Need persoonilood loovad konkreetsest inimesest mulje, tihti negatiivse või kahtlustava. Järgnevalt ka näited, mis on infoportaali võrgulehel olevatest persoonilugudest võetud:

„*Tema äri alustamine jääb aastasse 2012 ehk aega, kui majandus suitses ja kõrbenud ärimeeste naha päästmiseks sündisid esimesed tankistid.*“

„*Kokku on ta aastate jooksul juhtinud 1 ettevõtet. Täna on ta jätkuvalt 1 ettevõtte juhatuses, millest 1 on aktiivse majandustegevusega. Kõigist juhitud või omatud ettevõtetest 1 on aga jäetud hoopis hääbuma ehk siis ei ole võetud vaevaks likvideerimisprotsessi läbi viia. XXX on võimekas juht valdkondades, kus ta jätkuvalt ettevõtteid juhib: ... (korterühistud).*“

⁸ Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi otsus 21.12.2010 nr 3-2-1-67-10 (punkt 23)

Esiteks viide sellele, et äri alustamise aastal oli palju tankiste, jätab mulje või kahtluse, et ka see konkreetne inimene, kelle kohta persoonilugu käib, võib olla potentsiaalne tankist. Lisaks sisaldavad persoonilood hinnangutega segamini faktiväiteid - mitu ettevõtet on juhtinud (faktiväide), mitu on jäetud hääbuma (hinnang). Osades kontrollitud persoonilugudes on ka faktiväited olnud selgelt valed.

Näites toodud persoonilugudest jääb seega mulje, et üks inimene on potentsiaalne tankist ning teisest selgub, et korteriühistu on küll jäetud hääbuma ning tuleks likvideerida, kuid tegemist on võimeka juhiga. Kusjuures arusaamatuks jääb, mis põhjusel saab öelda, et korteriühistu on jäetud hääbuma ning konkreetne ühistu liige peaks läbi viima korteriühistu likvideerimisprotsessi. Selline vastuoluline, tegelikkusega mitte kuidagi seotud, hinnanguline ja halvustav tekst inimese kohta on ilmselgelt ülemääraselt kahjustav ega teeni kuidagi juriidilise isiku usaldusvääruse hindamise ega laiemalt, tsiviilkäibe õiguskindluse ega usaldusvääruse edendamise eesmärki.

Selliste **persoonilugude töötlemine (koostamine, avalikustamine ja edastamine) tuleb lõpetada.**

3.1.5. Muud isiklikud andmed ja skoor

Infoportaalid on juriidilise isiku endiste ja praeguste juht- ja otsustusorganite liikmete juurde lisanud ka nende inimeste kohta käivat muud infot, nt andmed kinnistusraamatust, nende eraviisilised võlgnevused või meediakajastused, isegi elulookirjeldused (CV-d). Lihtsuse mõttes räägime neist kui eraisiku andmetest või eraviisilistest andmetest.

Füüsilise isiku eraviisiline tegevus ja juriidilise isiku tegevus on lahus ning neid koos kajastada reeglina ei tohi. Juriidilise isiku usaldusvääruse hindamise kontekstis võib õigustatud huvi eraisiku isikliku makse- ja lepingukäitumise vastu siiski erandlikel juhtudel eksisteerida. See saab kõne alla tulla, **kui juriidilise isiku usaldusväärus sõltub füüsilise isiku krediitvõimelisusest ehk eelkõige juhul, kui füüsiline isik vastutab juriidilise isiku kohustuste eest kogu oma varaga** (nt FIE, usaldusühingu täisosanik).

Hinnangu andmiseks, et inimene vastutab äriühingu kohustuste eest isikliku varaga, ei ole piisav aga üldine viide äriseadustikule (nt äriseadustik § 187 lõikele 3 või § 315 lõikele 3), mis sätestab juhatuse liikme vastu esitatava nõude aegumistähtaja. Juhatuse liikme isiklik varaline vastutus juriidilise isiku kohustuste eest on erandlik ning ei õigusta valimatult kõigi juhatuse liikmete maksevõime kajastamist iga juriidilise isiku juures. Juhatuse liikme maksevõime kajastamine võiks kõne alla tulla üksnes juhul, kui on teada (näiteks kohtulahend), et see konkreetne juhatuse liige ei ole täitnud oma kohustusi korraliku ettevõtja hoolsusega, mistõttu vastutab ta juriidilisele isikule tekitatud kahju ees oma isikliku varaga.

Kuid see ei tähenda, et inimese isiklike andmeid võiks juriidilise isiku andmete juures avalikustada. **Ka juriidilise isiku usaldusvääruse hindamise kontekstis saab juriidilise isikuga seotud eraisiku isiklikku maksekäitumist ning seniste lepinguliste kohustuste täitmist hinnata üksnes IKS § 10 sätestatud korras.** Teisisõnu – neid andmeid saab avaldada üksnes konkreetsele kolmandale isikule õigustatud huvi alusel (vt täpsemalt punktist 3.2.)

Füüsilise isikule skoori (punktisumma) määramise osas selgitame, et see **võib olla lubatud üksnes IKS § 10 kohase isiku krediitvõimelisuse hindamise raames**, arvestades IKÜM profileerimise reegleid. Mh peab iga inimene aru saama, kuidas ja millest lähtuvalt on

kujunenud tema punktiskoor (vt ka IKÜM põhjenduspunkti 60). Kuid kindlasti ei ole lubatud koostada, rääkimata avalikustamisest, mingit abstraktset inimese skoori, mille koostamisel on arvestatud krediitvõimelisusesse mittepuutuvaid asjaolusid (nt kus inimene sündis, milline on ta emakeel, milliseid võõrkeeli ta räägib või milline on olnud tema hariduskäik).

3.2. Füüsilise isiku krediitvõimelisuse või muul samasugusel eesmärgil hindamine

Tuvastatud andmekoosseis:

- ametlikud teadaanded
- maksehäired ja maksuvõlad
- täitmistead
- kohtulahendid
- äri- ja ettevõtluskeelud
- seotud ettevõtted ja maksehäirete esinemine nendes (maksehäirete arv ja maksuvõla suurus)
- isiku roll ettevõtetes
- ettevõtte staatus
- isikule kuuluvad kinnistud
- erakondlik kuuluvus

Füüsilise isiku **krediitvõimelisuse või muul samasugusel eesmärgil** hindamiseks andmete edastamist reguleerib, erinevalt eelpoolkäsitletud juriidilise isiku usaldusvärsuse hindamisest, täiendavalt IKS § 10.

IKS § 10 lõike 1 kohaselt on võlasuhte rikkumisega seotud isikuandmete edastamine kolmandale isikule ja edastatud andmete töötlemine kolmanda isiku poolt lubatud andmesubjekti krediitvõimelisuse eesmärgil või muul samasugusel eesmärgil ning üksnes juhul, kui täidetud on kõik kolm tingimust:

- 1) andmetöötaja on kontrollinud andmete õigsust;
- 2) andmetöötaja on kontrollinud, et andmete edastamiseks on õiguslik alus (ehk andmesaajal on õiguslik alus);
- 3) andmeedastus on registreeritud.

Kuivõrd IKS §-s 10 sätestatud nõuded andmete töötlemiseks on samad sõltumata sellest, kas eesmärk on krediitvõimelisuse hindamine või muu samalaadne vajadus, kasutame edaspidi teksti lihtsuse huvides ka muu samasuguse eesmärgi hindamise kohta lihtsalt füüsilise isiku krediitvõimelisuse hindamine.

Sõltumata eelnevast, ei ole lubatud andmeid töödelda, kui:

- 1) tegemist on eriliiki isikuandmetega;
- 2) tegemist on andmetega süüteo toimepanemise või selle ohvriks langemise kohta enne avalikku kohtuistungit või õigusrikkumise asjas otsuse langetamist või asja menetluse lõpetamist;
- 3) see kahjustaks ülemäära andmesubjekti õigusi või vabadusi;
- 4) lepingu rikkumisest on möödunud vähem kui 30 päeva;
- 5) kohustuse rikkumise lõppemisest on möödunud rohkem kui viis aastat.

Niisiis välistab juba IKS § 10 andmekoosseisust teatud liiki andmed. Ülaltoodud andmekoosseisust saab koheselt välja tuua kaks selgelt ülemäärast andmeliiki. Erakondlik kuuluvus ilmselgelt ei näita inimese krediitvõimelisust. Samuti ei näita eraisiku kinnistud tema krediitvõimelisust. Kinnistu andmed saavad olla küll olulised laenamise kontekstis, kuid vaid

siis, kui kinnistu seatakse laenu tagatiseks. Kinnistu olemasolu iseenesest aga ei taga, et inimene suudaks laenu tagasi maksta ega näita, kas ta oma lepingulisi kohustusi täidab. Hüpooteegiga koormamata kinnistu võib võla tekkimise hetkeks olla juba ka võõrandatud. Seega üksnes kinnistusraamatu andmete kättesaadavus ega teoreetiline võimalus pöörata sundtäitmisel sissenõue kinnisvarale ei õigusta isiku kinnistute andmete lisamist igakordsesse lepingulise suhte eelkontrolli.

Seega erakondliku kuuluvusega seotud andmete ning kinnistute andmete töötlemine (sh kogumine, edastamine) krediitdivõimelisuse hindamise eesmärgil on keelatud.

Senise maksekäitumise ning võlasuhte rikkumisega seotud isikuandmete osas tuleb täpsustada, et kuigi IKS § 10 pealkiri räägib võlasuhtest ning võlasuhte mõiste tuleneb võlaõigusseaduse § 2 lõikest 1, tuleb IKS § 10 mõttes vaadata võlasuhte mõistet kitsamalt, ehk võlasuhte all peetakse silmas üksnes lepingulisi rikkumisi. IKS-i seletuskirjast nähtuvalt tuleb nimetatud sätte reguleerimise vajadus soovist tagada võimalus isikute finantsilise usaldusväärsuse ehk krediitdivõimelisuse hindamiseks - on olemas praktiline vajadus selleks, et oleks võimalik hinnata lepingupoole usaldusväärsust lepinguliste suhete täitmisel. Seejuures tuleneb seletuskirjast ka selgelt, et võlasuhte all on mõeldud üksnes lepingulisi kohustusi: „*Oluline on, et töödelda võib vaid lepinguliste kohustuste rikkumist käsitlevaid andmeid - sätte ei laiene sellistele isikuandmetele, mis ei ole lepinguliste kohustuste rikkumise seisukohalt olulised*“⁹. Seda seisukohta toetab ka IKS § 10 lg 2 punkt 4, mille kohaselt on keelatud edastada andmeid olukorras, kus lepingu rikkumisest on möödunud vähem kui 30 päeva. Ehk infoportaalides on lubatud füüsilise isiku hindamise eesmärgil töödelda (edastada) **üksnes lepinguliste kohustuste rikkumisi (ja seega ka üksnes lepingulistest kohustustest tekkinud võlgu) puudutavaid andmeid.**

Kuna kohustuse rikkumine ei ole isikut püsivalt negatiivselt iseloomustav fakt, siis ei tohi selle kohaseid isikuandmeid töödelda (sh koguda, säilitada ja edastada) tähtajatult. Seetõttu on IKSs sätestatud ka võlaandmete töötlemise tähtaeg, ehk keelatud on töödelda andmeid, kui kohustuse rikkumise lõppemisest on möödunud rohkem kui viis aastat. Aegunud võlaandmete edastamine on lahti kirjutatud ka inspeksiooni koostatud juhendis [maksehäirete avaldamine](#). Kuigi nimetatud juhendis on koostatud nüüdseks kehtetu isikuandmete kaitse seaduse põhjal, on põhimõtted jäänud suures osas samaks. Küll aga pikenes avaldamise aeg, mis toob kaasa ka aegunud, kuid tasumata, võlgade avaldamise maksimaalse aja pikendamise 15 (5 + 10) aastani. Siinkohal ka märgime, et inspeksioonil on koostamisel uus maksehäirete avaldamise juhend, mis täiendavalt ka võlaandmete avaldamist selgitab.

Teiseks kohustab IKS § 10, sõltumata sättes nimetatud tähtaegadest, täiendavalt hindama, ega andmete edastamine ei kahjusta andmesubjekti õigusi või vabadusi ülemääraselt. Kuigi seda kohustust rõhutatakse eraldi IKS § 10 lg 2 punktis 3, on see põhimõtte tuletatav ka IKÜM artiklitest 5 ja 6. Praktikas infoportaalid seda hindamist ei tee ning lähtuvad üksnes ette antud tähtaegadest. Toome välja kohtupraktika asjakohased seisukohad ja järeldused andmesubjektide õiguste ja vabaduste ülemäärase hindamise osas:

- Arvestades sellega, et praktikas kasutatakse võlasuhte rikkumisega seotud infot lisaks krediitdivõimelisuse hindamisele ka muudel juhtudel, näiteks isiku usaldusväärsuse hindamiseks tööle kandideerimisel või enne temaga lepingulisse suhtesse astumist, samuti laenusajate maksehäirete või üürnike maksevõime kontrollimiseks, tuleb arvestada, et andmete töötlemise näol ei ole tegemist mitte ainult majanduslike, vaid ka

⁹ IKS seletuskiri: https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/reform/iks_sk_21.03.18.pdf

andmesubjekti eraelu puutumatus seisukohalt kaalukate asjaoludega. Välistatud ei ole siinjuures ka see, et **enne võlaandmete maksimaalse tähtaja saabumist võib andmete edastamine olla andmesubjekti õigustatud huve ülemäära kahjustav**, mistõttu tuleb seda kaaluda iga kord konkreetse juhtumi asjaoludele tuginedes.

Seega isegi juhul, kui on järgitud aegunud võlaandmete avalikustamise maksimaalset lubatud tähtaega, võib see surveabinõuna olla inimese õigusi ülemääraselt kahjustav ja vastuolus võlasuhtest tuleneva teise poole huvide arvestamise kaitsekohustusega VÕS § 2 lõige 2 mõttes. Olukorras, kus on teada, et võlgnevusega seotud kohustusi ei täideta, tuleks pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse enne TsÜS § 146 lõikes 1 sätestatud kolmeaastase aegumistähtaja möödumist.¹⁰ See omakorda tähendab, et maksehäirete edastamine peale TsÜS § 146 lõikes 1 ja IKS § 10 lg 2 punktis 5 sätestatud tähtaja (3 + 5) möödumist riivab ülemääraselt isiku põhiõigusi.

- Igal konkreetsel juhul tuleb kaaluda, kas vajadus isikuandmete edastamiseks kolmandatele isikutele kaalub üles andmesubjekti õiguste ja huvide riive. Seejuures **mida pikema perioodi järel, pärast andmesubjekti lepinguliste kohustuste rikkumist, toimub isikuandmete töötlemine (edastamine), seda intensiivsemalt riivab see andmesubjekti põhiõigusi, eelkõige eraelu puutumatus, ning seda kaalukam peab olema andmete kolmandatele isikutele edastamise vajadus.**¹¹

Lähtuvalt eeltoodust on oluline, et enne isikuandmete edastamist hinnatakse ja veendutakse selles, et andmetöötlus ei kahjustaks andmesubjekti õigusi ja vabadusi ülemääraselt. Seejuures kahjustab andmesubjekti ka ebaõigete andmete edastamine. Paraku on ilmnunud, et mitte alati pole infoportaalid võimelised kontrollima ega tõendama avaldavate võlgade andmeid.

Selle tõendamise kohustus, et andmesubjekti õigusi ja vabadusi ülemääraselt ei kahjustataks, ning et edastatavad andmed on õiged, on isikuandmete edastajal ehk infoportaalil. Ka Riigikohus on selles osas märkinud, et isikuandmete edastajal on muuhulgas kohustus tõendada, et ta on edastatud andmete tõesust piisavalt kontrollinud. Sealjuures ei piisa üksnes algselt edastajalt (nt inkassodelt) üle küsimisest, vaid vastutaval töötlejal peavad olema täpsemad andmed, mis võlgnevuse olemasolu kinnitaksid¹². **Kui rikkumist tõendavad dokumendid puuduvad, ei ole andmetöötlejal võimalik ka tõendada andmete õigsust, mistõttu selliste andmete edastamine ei ole õiguspärane.**

Kui riigiregistritest võetavate kehtivate andmete osas saab reeglina eeldada, et need andmed on õiged, siis eraõiguslikelt isikutelt saadud andmete (sh võlaandmete) puhul tuleb nende andmete õigsust enne kolmandatele isikutele edastamist kindlasti kontrollida. Kui kontrolli tulemusel ei ole infoportaal veendunud edastatavate andmete õigsuses, tuleb kas algallikalt küsida täiendavaid tõendeid (näiteks lisa dokumente) või loobuda nimetatud andmete töötlemisest (edastamisest). Juhime tähelepanu, et **kolmandatele isikutele andmete edastamise osas on vastutavaks töötlejaks infoportaal** sõltumata sellest, kas algallikalt saadud andmed olid õiged või mitte. Küll aga soovitame infoportaalil lepingutega tagada see, et võlasuhte rikkumisega seotud andmeid edastanud osapooled kannaksid ka ise piisavat (võlaõiguslikku) vastutust nende õigsuse eest (nt leppetrahvid).

Reeglina tuleb hoida füüsilise isiku ja juriidilise isiku kohustusi lahus, mistõttu eraisiku taustakontrolli raames eraisikute seostamine juriidiliste isikute võlgadega ei ole asjakohane.

¹⁰ Tallinna Ringkonnakohtu otsus 12.02.2019 nr 2-16-17964 (punktid 14 ja 16)

¹¹ Riigikohtu Halduskolleegiumi otsus 12.12.2011 nr 3-3-1-70-11 (punktid 21 ja 22) ja Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi otsus 13.03.2019 nr 217-1026 (punkt 25)

¹² Vt täpsemalt seisukohti Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi 13.03.2019 otsusest nr 2-17-1026 (punkt 24).

Siiski nagu ka varasemalt märgitud, võib olla olukordi, kus **füüsiline isik vastutab oma varaga juriidiliste isikute kohustuste eest (loe punktist 3.1.5)**. Sellisel juhul võivad olla juriidilise isikuga seotud võlaandmed vajalikud ka füüsilise isiku krediitdivõimelisuse hindamisel.

Mis puudutab eraisikute krediitdivõimelisuse hindamise raames kogutavaid andmeid, siis **tuleb andmekoosseis andmete edastamisel seada selle järgi, milleks keegi andmeid vajab**. On infoportaale, kes on neid eesmärke kitsendanud ning oma võrgulehel need välja toonud – üürniku taustakontroll, laenuvõtja taustakontroll, taustakontroll töösuhetes, äripartneri taustakontroll. Siiski ei ole inspeksioonile teadaolevalt ükski infoportaal sõltuvalt taustakontrolli liigist andmete mahtu muutnud ja andmete edastamisel lähtunud IKÜM artikkel 5 lõikes 1 sätestatud põhimõtetest, eelkõige minimaalsuse põhimõttest, mille kohaselt isikuandmete töötlemisel tagatakse, et isikuandmed on asjakohased, olulised ja piiratud sellega, mis on vajalik nende töötlemise eesmärgi seisukohalt.

Järgnevalt selgitame, **milliseid andmeid inspeksiooni hinnangul on lubatud üürniku, laenuvõtja, töötaja ning äripartneri taustakontrolli raames edastada**.

Senise maksekäitumise ja lepingu rikkumistest tekkinud rahaliste kohustuste (võlgade) hindamine on kõikide loetletud taustakontrollide puhul vajalik (tingimusel, et see pole ülemääraselt kahjustav). Laenuvõtja ja üürniku puhul ennekõike seetõttu, et inimene oleks suuteline oma täiendavaid rahalisi kohustusi täitma ning töötaja ja äripartneri osas ennekõike seetõttu, et vältida olukordi, kus töötaja/äripartner võib ära kasutada enda halba rahalist olukorda (võlgnevuste tasumist) tööandja/äripartneri arvelt. Seega kõik kohtulahendid, ametlikud teadaanded, maksehäired ja maksuvõlad, mis puudutavad konkreetse isiku võlgnevusi, omavad siinjuures tähtsust.

Muude seniste lepinguliste kohustuste täitmise andmete (mis võivad nt sisalduda kohtulahendis) edastamise põhjendus sõltub sellest, kelle suhtes taustakontrolli tehakse. Üürniku taustakontrolli puhul võivad asjakohasel olla näiteks üürilepingu rikkumised (vara lõhkumine) ning töötaja/äripartneri taustakontrolli raames näiteks töölepinguliste kohustuste rikkumised.

Arusaadavalt ei ole võimalik siin ette loetleda kõiki juhtumeid ja olukordi, mis võivad konkreetse eesmärgi täitmiseks vajalikud olla. Iga infoportaal peab ise, lähtudes IKÜM artikkel 5 lõikes 1 sätestatud põhimõtetest, hindama, kas konkreetne lepingulise kohustuse rikkumine on seotud ning vajalik konkreetse päringuliigi (nt üürniku, laenuvõtja, töötaja, äripartneri taustakontroll) raames.

Seoste edastamisel äriühingutega (sh äri – ja ettevõtluskeelud, seotud ettevõtted ja ettevõtte maksehäired, isiku roll ettevõttes ning ettevõtte staatus) tuleb lähtuda punktist 3.1. ning arvestada sellega, et need andmed omavad tähtsust eelkõige äripartneri ja/või töötaja taustakontrolli osas. Samuti võivad ettevõtte maksehäireid olla olulised ka muude päringuliikide puhul kui need andmed näitavad konkreetse füüsilise isiku krediitdivõimelisust ehk füüsiline isiku vastutab oma varaga juriidilise isiku kohustuste ees.

Eeltoodu kokkuvõtteks kordame, et **eraisikute taustakontrolli puhul tuleb määratleda, kelle osas (nt üürnik, laenuvõtja, töötaja/äripartner) soovitakse taustakontrolli läbi viia ning sellest lähtuvalt piiritleda andmekoosseisu**. Keelatud on edastada andmeid sellises ulatuses, mis ei vasta eesmärgi piirangu ning võimalikult väheste andmete töötlemise põhimõttele või kahjustavad andmesubjekti ülemääraselt.

4. TÄIENDAVID KAITSEMEETMED

Olukorras, kus andmetöötleva õigustatud huvid ja mõju andmesubjekti huvidele ning õigustele ja vabadustele on üsna ühesuured (piiripealne), võib olla vajalik rakendada täiendavaid kaitsemeetmeid, et vastutava töötleva ja/või kolmanda isiku õigustatud huvid kaaluksid üle andmesubjekti huvid.

Inspektsiooni hinnangul on infoportaalides vähemalt kaks nõrka kohta, mis vajavad täiendavate kaitsemeetmete rakendamist:

- õigusliku aluse kontrollimehhanism andmete edastamisel IKS § 10 alusel; - andmesubjekti aktiivne teavitamine lähtuvalt IKÜM artiklist 14.

Teadaolevalt infoportaalid iga päringu osas eraldi põhjalikku õigusliku aluse analüüsi ei tee ja seega õigusliku aluse olemasolus eraldi ei veendu, vaid andmete edastamine toimub päringu osas n-õ automaatselt - päringu tegija märgib oma õigusliku aluse ning kelle suhtes (üürniku, töötaja, laenusaja, äripartneri) taustakontrolli tehakse ja andmeid saada tahetakse. Nagu me ka varasemalt märkisime, mida nõrgem on õigusliku aluse kontrollimehhanism, seda tõhusamaid kaitsemeetmeid rakendada ka tuleb.

Mis puudutab andmesubjekti teavitamata jätmist IKÜM artikli 14 kohaselt, siis IKÜM põhjenduspunktist 62 tuleneb, et olukorras, kus inimest andmetöötlustest ei teavitata, on oluline rakendada ka kõiki asjakohaseid kaitsemeetmeid.

Eeltoodu puhul ei ole tegemist lõpliku loeteluga ning sõltuvalt infoportaalist võib neid olukordi, kus andmetöötlus on piiripealne, olla veelgi.

Selgitame, et täiendavate kaitsemeetmete all ei mõelda õigusaktidest tulenevaid otseseid kohustusi. Näiteks võib täiendavate kaitsemeetmetena käsitleda veelgi suuremat läbipaistvust, inimese üldist ja tingimusteta nõudeõigust töötlemine lõpetada ja meetmeid andmesubjektide võimu suurendamiseks¹³. Samuti on A29 töörihm õigustatud huvi alusel andmetöötlustel rõhutanud kolme konkreetset aspekti, millel on õigustatud huvi alusel andmetöötlustel tihti määrav roll:

- suhe tasakaalustamise, läbipaistvuse ja vastutuse põhimõtte vahel;
- andmesubjekti võimu suurendamine: toimivad mehhanismid, mis võimaldavad andmesubjektil pääseda juurde oma andmetele, neid muuta, kustutada, edastada või muul viisil täiendavalt töödelda;
- andmesubjekti õigus esitada töötlemise suhtes vastuväiteid ja lisaks võimalus loobuda töötlemises osalemisest ilma vajaduseta seda põhjendada.

Õigustatud huvi hindamine tuleb dokumenteerida piisava üksikasjalikkusega ja läbipaistvalt, et asjakohased sidusrühmad, sh andmesubjektid, andmekaitseasutused ning vajadusel kohtud, saaksid kontrollida, et tehtud on terviklik ja nõuetekohane hindamine.¹⁴ A29 töörihm on ka rõhutanud, et tingimused ja kaitsemeetmed, mida andmete kasutamise suhtes rakendatakse, tuleb iga kord selgelt välja kirjutada, et tagada õigustatud huvi alusel toimuva andmetöötluste soodsa tasakaalu saavutamine. Andmesubjekti jaoks peab infoportaal selgitama selgelt ja arusaadavalt põhjusi, miks nad leiavad (usuvad), et nende õigustatud huvid on kaalukamad kui andmesubjekti huvi või põhiõigused – ja vabadused. See teave tuleb andmesubjektile ja andmetarbijast kliendile ka lihtsalt kättesaadavaks teha.

¹³ A29 töörihma arvamus 06/2014, lk 42 (viide 2)

¹⁴ A29 töörihma arvamus 06/2014, lk 43 (viide 2)

Siinjuures ka märgime, et **kuigi inspeksioon on suures ulatuses andnud infoportaalidele ette tingimused, mis inspeksiooni hinnangul saab olla õigustatud ja mis mitte, siis igal infoportaalil on kohustus õigustatud huvi analüüs piisava põhjalikkusega kirja panna.**

Kuigi läbipaistvuse põhimõtte ning kohustus tuleneb ka IKÜM-st, siis on andmetöötlejal alati võimalik lisada läbipaistvuse osas nüansse ning teha andmetöötlus veelgi läbipaistvamaks ja arusaadavamaks kui seda nõuab IKÜM.

Ka andmesubjekti võimu suurendamine, st toimivad mehhanismid, mis võimaldavad andmesubjektil pääseda juurde oma andmetele, neid muuta, kustutada, kasutada või muul viisil täiendavalt töödelda, on oluline täiendav kaitsemeede. Arusaadavalt ei pea olema kõik eelnimetatud võimalused andmesubjektile valimatult kättesaadavad (nt andmete iseseisev muutmine, kustutamine), kuid andmete vaatamine ning võimalus ise neid vabalt kasutada on kindlasti see, mis infoportaalide puhul oleks täiendava kaitsemeetmena oluline komponent. Ka IKÜM põhjenduspunktist 59 tuleneb, et andmetöötlejal tuleks ette näha kord, millega lihtsustatakse IKÜM-ga andmesubjektile antud õiguste kasutamist, sh mehhanismid, mis võimaldaksid isikuandmete juurdepääsu ning mille kaudu oleks võimalik nõuda isikuandmete parandamist või kustutamist ning kasutada õigust esitada vastuväiteid. Elektroonilise võimaluse (süsteemi) loomine annaks inimesele lihtsa võimaluse oma andmetega igal ajal tutvuda ning seega ka võimaluse esitada vastuväide oma andmetöötluse osas näiteks enne kui tema kohta käivaid andmeid kolmandale isikule edastatakse või selle osas, kui andmeid on edastatud kolmandale isikule olukorras, kus kolmandal isikul puudus inimese hinnangul andmete saamiseks õiguslik alus. Täiendava kaitsemeetmena ei saa aga käsitleda seda, et inimesel on võimalus küsida ja saada teavet enda kohta käivate andmete osas konkreetsele e-posti aadressile kirjutades. Selle nõude täitmine on tavapärane IKÜM-st tulenev kohustus.

Nagu ka varasemalt märgitud, siis olukorras, kus andmetöötlus on piiripealne (nt andmete edastamisel õigusliku aluse nõrk kontrollimehhanism, inimeste aktiivne teavitamata jätmine), siis on infoportaalil ka kohustus rakendada täiendavaid kaitsemeetmeid. Vastasel juhul ei ole sellisel viisil andmetöötlus õigustatud.

Siiski sõltumata sellest, kas ja millisel viisil andmetega tutvumise võimalus infoportaalil luuakse, tuleb tagada see, et inimeselt ei küsitaks oma andmetega tutvumise osas täiendavaid andmeid (ehk andmeid, mida infoportaalil endal ei ole, nt füüsilise isiku elukoha aadress, telefoninumber) ning et inimeste pöördumistele vastataks tähtaegselt, sõltumata sellest, millise kanali (e-posti aadressi, elektroonilise süsteemi) kaudu inimese pöördumine tuleb. Lisaks on oluline, et ka elektroonilises süsteemis toimuv andmetöötlus oleks selgelt ja arusaadavalt kirjeldatud (ehk koostatud andmekaitsetingimused).

5. ANDMESUBJEKTI ÕIGUS ESITADA VASTUVÄIDE

IKÜM artikkel 21 lõige 1 annab andmesubjektile õiguse esitada igal ajal vastuväiteid teda puuduvate isikuandmete töötlemise suhtes, mille töötlemine toimub õigustatud huvi alusel, sh sellele sättele tugineva profiilianalüüsi suhtes. Vastuväite saamisel ei tohi vastutav töötleja isikuandmeid edasi töödelda, v.a juhul kui tõendab, et andmeid töödeldakse mõjuval õiguspärasel põhjusel, mis kaalub üles andmesubjekti huvid, õigused ja vabadused, või kui olukord puudutab õigusnõude koostamise, esitamise või kaitsmise eesmärki.

Andmesubjektil on õigus vastu vaielda **oma konkreetsest olukorrast lähtudes**, st tuues välja, miks tema seisukohalt on tema isikuandmete töötlemine ülemäärane. Sel juhul peab vastutav

töötleva vastuväite alusel hindama uuesti konkreetse inimese osas olukorda, arvestama vastuväite sisuga, ning tõendama, et tal on ka konkreetset juhtumit arvestades mõjuv õiguspärane põhjus andmeid edasi töödelda.

Inspeksioonini on jõudnud ka üks juhtum, kus infoportaal vastas inimese pöördumisele, et nad ei klassifitseeri õigustatud huvisid äriühingutega seotud isikuandmete osas konkreetset isikute lõikes, vaid lähtuvad tervikliku ja usaldusväärse teenuse pakkumisest, millest tulenevalt on vajalik andmete kogumine kõigi äriühingute kõigi sündmuste ja muutuste kohta. Isegi kui analüüsi tulemusel peaks jõudma sellisele järeldusele, et isikuandmete edasiseks töötlemiseks on mõjuv õiguspärane põhjus, on igal andmetöötlejal kohustus vastuväite korral lähtuda konkreetsest inimesest ja tema konkreetsest vastuväitest ning analüüs edaspidise töötlemise osas peab seda kõike arvesse ka võtma. Siinjuures rõhutame, et **vastuväite korral ei ole lubatud viidata lihtsalt esialgsele õigustatud huvi hindamisele või andmekaitsetingimustele.**

Kui vastutav töötleva ei suuda inimesele tõendada, et ta tema olukorda arvestades saab tugineda enda ja/või kolmanda isiku õigustatud huvile ning andmetöötluseks on mõjuv õiguspärane põhjus, on andmete edasine töötlemine selles osas ka keelatud ning andmete töötlemine tuleb lõpetada ning andmed kustutada (vt näiteks IKÜM artikkel 17 lg 1 punkt c). Samuti võib vastuväite lahendamise tulemusel olla vajalik näiteks andmetöötluse ulatuse muutmine, ehk avalikustamise asemel edastatakse andmeid üksnes konkreetsetele kolmandatele isikutele lähtuvalt IKS §-s 10 sätestatud tingimustest.

Olgu ka märgitud, et vastuväite esitamise võimalus ongi loodud selleks, et inimesel oleks võimalik tuua välja ka selliseid olukordi, mille peale ei oleks mõistlik andmetöötleva ise varem saanud tulla või mille peale tulemine ei olnudki võimalik. Ning see, et vastuväite peale andmetöötlust konkreetse inimese osas muudetakse, ei tähenda automaatselt seda, et andmetöötleva oleks millegi vastu varasemalt eksinud, vastupidi, see näitab seda, et andmetöötleva on valmis muutma vajadusel töödeldavate andmete koosseisu ning lähtuma õigusaktidest tulenevatest nõuetest. Lisaks rõhutame, et vastuväite lahendamise ajaks tuleb andmete avalikustamine ja/või edastamine kuniks vastuväite lahendamiseni ka peatada (vt IKÜM artikkel 21 lõige 1). Sama kinnitab ka IKÜM artikkel 18 lõige 1, sh tuleb töötlemine peatada kuniks selgub, kas isikuandmed on õiged või kuniks veendutakse, et vastutava töötleva õiguspärased põhjused kaaluvad üles andmesubjekti põhjused. Töötlemise peatamine vastuväite saamisel tähendab, et andmete töötlemine (sh edastamine) lõpetatakse ajani, mil on hinnatud edasise töötlemise mõjuvat õiguspärast põhjust. Kui mõjuv õiguspärane põhjus andmete edasiseks töötlemiseks puudub, tuleb andmetöötlus lõpetada ning kui see on olemas, tuleb analüüsi tulemus ning andmete edasise töötlemise otsus edastada ka andmesubjektile (vt IKÜM artikkel 18 lõige 3 ja artikkel 21 lõige 1).

Igal andmesubjektile on õigus esitada **vastuväide ka selle osas, et kolmandal isikul puudus õiguslik alus andmete saamiseks**. Siinjuures on oluline, et infoportaalid ka sellise sisuga pöördumistele reageeriks ning välja selgitaksid selle, kas inimese vastuväide on õigustatud või mitte. Olukorras, kus täiendava kontrolli raames selgub, et andmeid edastati ebaseaduslikult (kolmandal isikul puudus õiguslik alus), on infoportaalil kohustus hinnata, kas rikkumine (ebaseaduslik edastamine) põhjustas või tõenäoliselt põhjustab inimese õigustele ja vabadustele ohu (kahju) või suure kahju. Hindamise tulemusest lähtuvalt, tuleb kas rikkumine üksnes dokumenteerida, rikkumisega seotud ohu korral teavitada inspeksiooni või suure ohu korral teavitada nii inspeksiooni kui ka inimest, kelle andmeid ebaseaduslikult töödeldi. Isikuandmetega seotud rikkumine tuleb aga igal juhul andmetöötleva dokumenteerida (vt IKÜM artikkel 33 lõige 5). Täpsemalt on võimalik isikuandmete töötlemise nõuete osas lugeda

ka inspeksiooni koostatud isikuandmete töötleja üldjuhendit. Isikuandmetega seotud rikkumiste, sh ohu hindamise ning dokumenteerimise osa on leitav juhendi 7. peatükist. Lähtuvalt rikkumise sisust tuleb infoportaalil ka vajadusel täiendada oma korralduslikke ja tehnilisi meetmeid, et taolisi rikkumisi edaspidi vältida.

Oluline on rõhutada, et **vastuväite esitamise võimalus ja sellele reageerimine ei ole täiendav kaitsemeede, vaid õigusaktist tulenev andmesubjekti õigus ja infoportaali kohustus**. Täiendava kaitsemeetmena saab käsitleda näiteks seda, kui infoportaal loob andmesubjekti jaoks mugava ja lihtsa vastuväite esitamise võimaluse ehk vaidlustamismehhanismi. Kui eelnevalt märkisime, et kaitsemeetmena on võimalik käsitleda seda, kus luuakse lihtne elektrooniline võimalus enda kohta käivate andmetega tutvumiseks, siis vaidlustamismehhanism täiendava kaitsemeetmena võiks/saaks olla selle süsteemi üks osa.

6. ETTEPANEK

Kõik infoportaalid peavad oma tegevuse viima kooskõlla IKS-i ja IKÜM-ga, sh lähtuma inspeksiooni seisukohast. Muuhulgas tuleb arvestada järgnevaga:

1. Infoportalide võrgulehel on lubatud avalikustada isikuandmeid ulatuses, mis vastavad äriregistris sätestatud piirangutele, sh:
 - 1.1. isikuandmete (sh esindaja nime) kaudu võrgulehe leitavus otsingumootoritele indekseeritavalt on keelatud;
 - 1.2. avalikustada tohib üksnes seoseid (nimi, roll) juriidiliste isikutega;
 - 1.3. kehtetute (kustutatud) andmete (sh esindaja andmete, kontaktandmete, aadresside) avalikustamisel tuleb rakendada vähemalt sama tõhusaid piiranguid nagu on äriregistris (näiteks kliendilt tasu võtmist).
2. Füüsilise isiku kohta käivate eraeluliste andmete (sh kohtulahendid, ametlikud teadaanded, meediakajastused) töötlemine infoportalides on lubatud üksnes ulatuses, mis vastab täielikult IKS §-le 10 ja IKÜM artikkel 5 lõikele 1. Seejuures on näiteks keelatud töödelda (koguda, koostada, edastada):
 - a) eluloolisi andmeid (nt sünnikoht, emakeel, hariduskäik);
 - b) erakondliku kuuluvusega seotud andmeid;
 - c) kinnistu andmeid;
 - d) isikulisid, mis loovad inimestest negatiivse või kahtlustava mulje ning mis ei ole tihtipeale seotud konkreetse inimesega;
 - e) punktiskoori, kui puudub selle kujunemise läbipaistvus.
3. Koostada ja avalikustada tuleb võrgulehel andmekaitsetingimused, mis vastavad täielikult IKÜM artiklites 12 – 14 sätestatud nõuetele.
4. Koostada tuleb dokument, mis kirjeldaks piisava põhjalikkusega õigustatud huvi olemasolu (analüüs/hinnang).
5. Kohustus on tagada andmesubjektile vastuväite esitamise võimalus, sh on kohustus lahendada vastuväide lähtuvalt vastuväite sisust. Olukorras, kus andmesubjekti taotlust ei rahuldata, tuleb infoportaalil tõendada seda, et edasiseks töötlemiseks on mõjuv õiguspärane põhjendus.
6. Rakendada tuleb täiendavaid kaitsemeetmeid – näiteks tagada andmesubjektidele suurem läbipaistvus ja luua elektrooniline keskkond, mis võimaldab enda kohta käivaid andmeid näha, kasutada ja esitada vastuväiteid.

Andmekaitse Inspeksioonil on õigus nõuda selgitusi ja muud teavet, sh järelevalvemenetluse läbiviimiseks vajalike dokumentide esitamist,¹⁵ mistõttu vastata hiljemalt 10. juuliks 2020 järgnevale:

1. Tuua välja konkreetne kuupäev, millal viite (viisite) oma tegevuse vastavusse eeltoodud ettepanekutega (seisukohtadega).
2. Juhul, kui Te inspeksiooni ettepanekutega ei nõustu, siis palun tuua välja konkreetne ettepaneku punkt või seisukoht ning omapoolsed vastuväited selle osas.

Haldusmenetluse seaduse § 40 lõike 1 kohaselt on Teil õigus esitada Andmekaitse Inspeksioonile asja kohta ka oma arvamus ja vastuväited.

Andmekaitse Inspeksioonil on võimalik kohustada Teid vastama ka ettekirjutusega või teha ettekirjutus, kui rikutud on isikuandmete töötlemise nõudeid. Nimetatud õigus tuleneb IKS § 58 lõikest 1 ning IKÜM artikkel 58 lõigetest 1 ja 2. Ettekirjutusele vastamata või selle täitmata jätmisel on võimalik määrata sunniraha korduvalt kuni 20 000 000 eurot.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/
Raiko Kaur vaneminspektor
peadirektori volitusel
raiko.kaur@aki.ee

¹⁵ Selgituste küsimise õiguslik alus: haldusväliste isikute puhul vastavalt korrakaitse seadus § 30 lõiked 1 ja 3 koos isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 58 lõike 1 punktidega a ja e; haldusorgani puhul vastavalt Vabariigi Valitsuse seadus § 75² lõige 1 punkt 1.